

BARTHOLOMÆI
TORTOLETTI

SAC. THEOL. DOCT.

ROSTRA
SACRA.

ROMÆ,
Excudebat Ludouicus Grignanus.
CLO I O C XLV.

SVPERIORVM PERMISSV.

BARTHOLOMÆ

TOROTTTI

1710. 1711. 1712.

1713. 1714. 1715.

1716. 1717. 1718.

1719. 1720. 1721.

1722. 1723. 1724.

1725. 1726. 1727.

1728. 1729. 1730.

DISSERTATIO SACRA

**Aduersùs eos, qui anima-
rum iacturã in Deum**

reijciunt,

Seù

Catena rerum humanarum.

Imprimatur, si Reuerendissimo P. M. S. P. A.
videbitur.

A. Sacratuſ Episc. Comacl. Viceſg.

Imprimatur.

*Fr. Hyacinthus Serronus Mag. & Socius
Reuerendiſſ. P. F. Michaelis Mazarini
S. P. A. M. Ord. Præd.*

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D.
D. SIGISMVND O THADAE O
EPISCOPO CALATINO.

BARTHOLOMÆVS TORTOLETTVS. S. P. D.

V A M tibi Antistiti Biteſtano
Catenam rerum humana-
rum ferè ante biennium pri-
uatim dedi, eam modò eidem
tibi Episcopo Calatino publicè
do. Apud te nulla mutatio,
nisi loci, ceterùm satis scio integram ſeruari mi-
hi rationem amoris ergà me tui. Apud me
nulla diuerſitas, niſi annorum, & quæ hos cõ-
ſequitur, virium iactura; cum obſervantia, &
cultus, quibus te proſecutus ſemper fui, ijdem
ſint. In Opusculo nulla varietas, niſi à cala-
mo ad Typos. Quod ſi nullius conuerſio extat
ſolidæ rei, quominùs eadem tua quoque volun-
tas ſit in accipiendo, qua illud & legiſti ſæpiùs,
& laudaſti ſempèr, atque per honorifico Elogio
ſanxiſti, neutiquàm dubito. Iudicium enim

6
tuum uti acre, & maturum, ita constans, con-
stantiam etiam firmiorem ab humanitate tua
capiet; quam appello, si quid in mea huiusmo-
di causa secus obuenerit: non quia res meas
(quod temerè esset) magni faciendas putem:
sed quia ingenuus animus non sinè molestia fer-
re solet sua detrimentum capere apud excellens
ingenium, à quo semel probata fuere. Quid
addam reliqui, nihil suppetit: nam ubi roga-
ui, ut benignè accipias, officium impleui. Cæ-
tera in prioribus meis literis vidiſti, & videre
iterum poteris, si libuerit. Laudes verò in tuas
diuertere, ut plerique offerentium volumina
consuevere, nequè huius est loci, cum tituli, qui-
bus maxima mereris, in abdito non sint; nequè
meum est: si enim de tuis virtutibus liberè di-
xero, quid sentiam, earumquè summam expli-
cauero, vereor, ne illud graue sit modestiæ tuæ,
quod debetur veritati. Hanc itaque partem
dimittamus ijs, quorum uti nulla sunt opera,
ita nomina deliteſcunt. Vale. Romæ Non.
Decembris Anno CIOIOCXLIIV.

SIGISMUNDO THADÆO⁷

EPISCOPO BITECTENO

VIRO AMPLISSIMO, ET ERUDITISSIMO.

BARTHOLOMÆVS TORTOLETTVS Sal. & Fel.

*M*NIA mihi arcta, inania,
nulla seu natura, seu fortuna
tribuerunt. Animus, qui à Deo
est, magnitudine nemini cedit.
Itaq; temeritati propior ad su-
prema contendit; cumq; gloria summa sit in
rebus humanis, eam sibi usitatis itineribus quæ-
rendam esse minimè retur: Quæ si cum alio-
rum utilitate coniuncta sit, tùm verò nihil
expetendum sibi prætereà statuit. Ex hac in-
nata mihi cupiditate factum est, ut multa
tentauerim, si minùs industria meæ, at argu-
menti causa valdè præclara. Cumque am-
plissimum sanè locum vidissem olim fortasse
vacuum, eundem aggredi in mentem ve-
nerit.

nerit. Ille est (Scopus operum DEI) quod ardua multa confluunt sapientiae arcana, quibus cum ingenium exerceatur, tum excitentur animi ad amorem Conditoris, & pulchritudinum supernarum. Plura ad hanc rem paravi, collegi ex alijs, ex me ipso commentus fui, & sua rem quamque sede indiligenti diligentia quadam distribui. Neque supellectilem contemnendam existimaſſes, THADAEAE Praesul Vir Clarissime, ad eam nimirum, quam mihi extremam seposueram vitae laudem. Sed cum mei iuris tunc non essem, perennes ingesti mihi labores, & curae diu fefellerent consilium meum. Postquam in libertatem evasi, quod vix credo, ac libero item homine dignam vitam agere institui, multa mihi prius absoluenda esse censisui, quae ferè metam attingebant, multa, quae iam attigerant, repurganda. Quae res plures annos absorpsit, quam ego animum induxeram meum. Quocirca septuagesimum mihi secundum irrepsisse sentiens eam abijcere spem, cogitationemq; non dubitavi, ne in admoenda primum manu tantae rei, quantam pollicebatur appa-

9
apparatus, fortassè videar aut Deiotarum Re-
gem secutus Valida Urbis ætate Ultima fun-
damenta iacentem; aut ex Evangelica historia
hominem, qui cœpit turrin edificare, neque po-
tuit consummare. Vnam tamèn placuit non
omittere Quæstionem, quæ ad providentiam in
primis pertinens omnium seculorum nexa in-
ter se opera comprehendit, ut ab optimo Nu-
mine indignissimam propulsem calumniam.
Etenim & illa per se potest reliquo seiuncta à
corpore consistere, & videtur aliquid habere
curiositati accommodatum, quod non medio-
critèr alliciat. Ex ipsis quippè rerum ab initio
in Orbe gestarum dispositione, atquè ordine in
ea ostenditur studuisse Deum continenter, ut
salutem consequatur mortale genus, eoquè hu-
manarum vicissitudinū momenta singula con-
tulisse. Hanc porrò superiore anno per æstivo-
rum mensium ocium uno impetu inchoavi, at-
que perfeci. Non enim senibus intermittendus
est calor ille, si quid occæperint, ne postea casso
euentu desiderent. Eandemq; ad te mitto, qui
utramq; lectionem, cognitionemq; benè callens,
tàm

tam sacram, quam prophanam mirificè eius
 vitia dijudicare, & censere potes. Id uti fa-
 cias, te etiàm, atquè etiàm rogo, ut cum meo
 summo fructu sit te hoc itèm experimento cer-
 tiorem fieri, quanti faciam sine fūco tuam do-
 ctrinam, tuum iudicium, tuam erga me pro-
 pensissimam voluntatem. Quod si dignam du-
 xeris, quæ in apertum exeat, atquè in lucem
 literatorum, sub tutela tui nominis eam exire,
 & illi magnoperè utile, & mihi honorificen-
 tissimum arbitrabor. Vale. Romæ Cal. Ian.
 Anno CIOCCXLIII.

11
SIGISMVNDVS THADAEVS

EPISCOPVS BITECTENVS

MINORVM PRAESVLVM MINIMVS.

BARTHOLOMAEO TORTOLETTO SVO,

SACRAE THEOLOGIAE DOCTORI,

*Utriusque Linguae, meliorum Musarum,
omniumq; Scientiarum Consultissimo,
Excultissimo. S. P. D.*

CATENA tua me vinxit, Disertissi-
me Tortolette, cunctiscae Littera-
turae delictum; Eruditione nimirum, qua
scatet; elegantia, qua viget; sapientia, qua
fulget. Quis enim sapientissimus Philo,
inter Iudaeos, vel Ioseph; quis vnquam in-
ter Latinos, Graecofq; Caesariensis Euse-
bius, Aquileiensis Ruffinus, Hispaniensis
Orosius, aut Scythia ille Dionysius, agno-
mine quidem exiguus, Doctrina quamuis,
vt sanctitate ter magnus; verae fidei à pri-
mogenijs incunabulis, atq; Catholicae Re-
ligio-

ligionis à primævis vagitibus ; nempe à
 primo de Terra terreo Adam, ad alterum
 de Cœlo per Noe, per Abraham, per Mo-
 sen, è Matre in Terris Cælestem ; aut pri-
 mordia nutantia , aut semina in culmos
 euntia, aut germina in segetem CHRISTI
 virentia, per effusissimas Mundi ætates in-
 offensiùs currat ? inuolubiles sæculorum
 nexus securiùs euoluat ? atquè infimul in-
 extricabiles à filiis ex patre Diabolo, quo-
 rum sub labijs venenum Aspidum , ca-
 uillos, calumnias, hæreses, alacriùs, soler-
 tiusq; conuellat ? Utinam vt in Doctrina
 sana, excultissima, & validissima est, sic eã
 Christianæ Militiæ ad meliorem cultum,
 frugemq; emeriti omnes expendant; Tria-
 rij perlegāt ; Proletarij addiscant ! Ea enim
 est, quæ ad vnum omnes, vel vt aurea illa
 Homerici Iouis Catena ab infimo morta-
 litatis hoc solo, ad solia æternitatis perdu-
 cat ; vel vt ignea deuij Israëlis Columna,
 agentes in regione multæ noctis Chrono-
 logos, ad plurimã serenitatis, quàm ad se-
 renis-

renissimæ veritatis lucem alliciat . Verùm
quid de Catena tua hæc asseram, mi sua-
uissime,

τὴ καὶ ἀπὸ γλώττης μάλιστα γλυκίων ῥέει αὐδῇ

Cuius ab ore fluit, vox nectare dulcior ipso.
cum scripta tua vniuersa, sint Moralia, an
Sacra, soluta eloquentia, an metro, (quæ
inter, mihi vniuersè præeat cum tua vtra-
que Iudith, doctissima Censura Philostrati;
quã nuper ad ingenij tui ostentum; prout
ad Scientiæ exuberantiã, spectatissimo cõ-
cinnasti labore) coruscent adeò, niteantq;
vt adhuc in lance sim dubius, nùm lucu-
brationum radiantium; seu potiùs radio-
rum volumina cõcelebrem? Indubiè hoc
tamen cõcelebro (Sanctissimo VRBANO
Maximo, in rebus æquè, sacrisq; Musis ex-
trà exemplar agente) tuum calamum eũ
esse, vt exclamasse tui præcipue causa, vel
momordisse sit nefas,

Conticuit latia tristis facundia Lingua.
Gratulor itaquè, hanc te scripsiste Catenã
ex animo . Micant siquidè in eius auro
æterni

æterni Solis Iustitiæ fulgores, & quidē
 tales; ut lumen gloriæ ipsius, mereare tu
 scriptor; dum Solem commonstrant ipfis-
 simum; cuius iam claret oraculum. Qui
 elucidant me, vitā eternā habento. Quod
 verò mihi inscripsisti, ni veri sim reus, haud
 gratulor; sum nanque eorum luminibus
 impar; sit attamen gratum, sit lætum, quòd
 tui nominis splendor, in Sigismundi no-
 mine, tui amantissimo, licet in re literaria,
 ut in Albo minorum Pontificum, alioqui
 tenebricoso, magis, ac magis eluceat. O
 luceas fortunis aliquandò, ut semper iure,
 ut meritò, inter Mineruæ Magnates, immò
 Optimates, superstite gloria, lucebis? Vale.

Catena rerum humanarum, quin fidei.

Argumentum Auctoris.

Quisquis hæc scripta inspicis Catena inscripta nomine;

Cretenses ne timeas nexus:

Nulla hic insidia, labor te nullus hic manet.

Accede, euolue, perlege:

Distringe mentis aciem, ingenium acue,

Rimare cuncta; Fides tibi facem præfert.

Fides Catena nodis euincta aureis;

Ad nos à primis ducta Parentibus trahitur.

Nil illi faces, nil obfuere Arma,

Nil Tyrannorum minæ:

Per faces. per Arma. per Minas, cū extincta crederes;

Affulget magis, nescia Occasus semper;

Semperque viuet clarier, rediuiuo Sole.

At mens ad fidei Solem, ac acies, caligat, hebescit.

Quid clara dicitur fides, si gaudet umbris?

Nec fides erit illa, quæ lumen habet.

Obscura scilicet graditur; sed recta incedit;

Creditq; quod non videt; quod videt, minimè.

Ne cæcus ergò procedas, Amice Lector;

Viarum Ducem, Catenam Auctoris carpe.

In Catenam rerum humanarū.

Seu potius fidei, itēm argumentum.

*Lumine cum procūl id fidei, quod creditur, absit;
 Ecquis erit cecum, qui tibi pandat iter?
 Auctor adest, Duce quo incedes securus; & inter
 Te fidei nexus fida Catena reget.*

Ad Diuam
 VIRGINEM DEIPARAM
 P R Æ F A T I O

In Catenam rerum humanarum.

E Rret niuosam per Rhodopen canis
 Alter latebris, aut iuga Carpati
 Subambulet torui, ferarum
 Horrificis animata monstris,
 Fidatq; opaco rupis inhospitæ;
 Nec tæda flagrans, atque iter explicans
 Cum luce precedat magistra,
 Et refugas populetur umbras.
 Non ipse tales ingrediar vias
 Obscurus, anceps è quibus exitus,
 Dum mille pallescunt periclis,
 Mille timent inimica plantæ.
 Rerum Catenam, DIUA parens DEI
 Intaminato nomine Virginis,
 Et fata regnorum superni
 Consilio sociata Regis

Rimari, & apta fingere pagina
 Deliberatum mente sedet mea :
 Verum reluctantem laborem
 Ingenio, tacitoque nexus
 Aëro latentes non opis est meæ
 Tentare, Olympo ni iubar emicet.
 Si fecero, incessus labascet,
 Nec pauidam fugiet ruinam.
 Tu, quæ ab vetustis parua crepundijs
 Audire lenis vota soles mea,
 Tu tædæ nequaquam, sed aureo
 Splendidior mihi Sole lampas
 Eris. beato te, Dea, vertice
 Adesse posco suppliciter meis
 Conatibus, nullum Parentis
 Cui tegitur penetrale summi.
 Quippè afferendæ prouida Numinis
 Dum mens salutis sollicitat meam
 Mirè voluptatem, pÿsque
 Ingenium stimulis laceffit;
 Plus undè sperem? quis propior DEO?
 Quis te caducæ prolis amantior
 Eius, colubrum quæ loquacem

Prætulit imperio Tonantis ?
 Tu disparatas res penitus tui
 Iunxisti aheni pectoris ambitu
 Catena pollens, & beato
 Ad superos trahis ima vinclo.
 Tu Numen altum, nec facilem capi
 Interminato fornice syderum
 Vim claudis, humanos & artus
 Virgo DEO sapienter aptas.
 Cum Rege Regum munere de tuo
 Unum vocamur scilicet, ac sumus.
 Fessum, senescentemq; mundum
 Sic Deitas reparavit alma.
 Quid imperitis fabula mentibus
 Phœnix oberrat? multa dies fidem
 Obliteravit, nec probantur,
 Quæ stolidi placuere seculo.
 Mortalium gens, si locus est rei,
 Est vera Phœnix, cui rogas ignium
 Exemit antiquam tuorum
 Illuviem, meliorq; dia
 Fausta est iuuenta. Ne mihi desine
 Favere, cæptisq; addere vim meis.

*Librata, si faxis, ferentur
 Ponderibus mea verba miris:
 Quæ perduelles nec Stygis impetu
 Vellant Triones, nec furor Africanus;
 A Numine & latum perenne
 Auxilium fateantur Orbi.
 A fonte primo te repetam duce,
 Regina, nostræ stirpis originem;
 Ducamq; per fastos, & æras
 Regna diè variata longa;
 Donec nouato Progenies tua
 Affulsit Orbi: quæ Pater optimus
 Euoluit armorum procellis,
 Aetherias ut amemus arces.*

DISSERTATIO SACRA.

I ea mens foret, eaque
virtus hominibus Chri-
stianæ militiæ tesserā
præferētibus, quæ cha-
racterem decent, ne-
mini dubiū, quin mo-
nere, hortari, atque à vitijs, & corru-
ptis opinionibus dicendo, scribendo-
uè deterrere superuacaneus labor esset,
cum vnusquisque sibi concio, sibi lex
in conscientia rectè factorum firmum,
stabileq; statuendum sibi esse præsidiū
intelligeret; Cæterū praua omnia,
noxia habenda. Sed longè alia rerum
est ratio, eoquē ventum est improbi-
tatis, & sceleris, vt & facta deteriora
sint, quàm vt verbis corrigantur, &
immanibus sententijs eloquentia mi-
nor. Nam quæ monstra, DEVS bo-

ne, pleriquè non euomunt prophano ore, vel qui se prò CHRISTO domino stare profitentur, nedum hostes tanti nominis, & religionis? Ego verò, quicquid oratio mea ponderis habitura sit, prò defensione vnus maximæ, perpetuæq; veritatis ijs omnibus bellum indico, qui contrà sentiunt, ad quos, vbicunq; fuerint, cum meus hic labor peruenire possit, ingenti cum alacritate meis per me partibus, quo ad eius fieri poterit, satisfiet.

Quid enim, seù Philosophe impostor, seù Hæretice veterator, DEVM blasphemias iactura animarũ, & cruciatibus delectari? ac de re tanta oscitantèr ferre sententiam, & diuina iudicia insana libidine metiri non erubescis? DEVS, qui summum est bonum, nemini aut fecit, aut facit iniuriam. Quiqui sempiternis ignibus torrentur, in eos vltro suomet crimine corruerunt. Recenseamus, oro, rerũ
seriem

seriem ab origine seculorum in orbe
gestarum, & statuamus euentuum in-
ter se nexorum quasi Catenam. Ex
ea Sole illustrius patebit, nequè con-
sultius, manente arbitrij libertate,
caueri potuisse ab optimo Numine
mortalium saluti, nequè diligentius
prouideri, ne perderentur. Etenim
eo fine sibi proposito cuncta disposuit,
vt terrestria ad Cœlum parandum di-
rigerentur, ac rerum inconstantia æ-
ternitati famularetur. Non auctori-
tatibus, non rationum vi, non ver-
borum copia, sed facti sola, tanquã
in spectaculo, propositione calumniã
conuellere non dubitamus.

Natura boni est patere latissimè,
ac plura quærere, quæ in partem vo-
cet suæ amplitudinis, & affluentia.
Propterea rerum vniuersitatẽ huius-
modi maximam creauit è nihilo om-
nipotens Pater, vt multa forent, quæ
diuinis muneribus potirentur. Cœ-

*D. Dion.
de diu.
no. c. 4.*

*D. Tho.
con. gen.
l. i. c. 37*

*et p. p. q.
5. ar. 4.*

lum lumine, ac volubilitate conspi-
cuum; terram solidam, & vario ge-
nere incolarum, & fruticum lasciuiē-
tem; tria, quæ media intercedūt, ignē,
aërem leues, aquam tenuem, & fuga-
cem; omnia vtilia, atque vni homini
famulantia. Huic porrò quemadmo-
dum tribuit animum participem sui,
suamq; imaginem referentem, sic ge-
nus negavit ornamenti nullum, quo
præstantissimus haberetur. Itaque in-
nocentia excellens, virtus summa, sa-
pientia, & diuinarum perindè, atque
humanarum cognitio rerum admira-
bilis initio adeò splendidè hominem
imbuebant, vt vitam ageret penè sup-
parem Conditori. Vix tanta adeptus,
omnia miserabili lapsu pessundedit,
seque cum vniuersa posteritate à bo-
nis perennibus abdicauit. Adamus
hic fuit, qui defleto diu crimine, ac
venia impetrata, deinceps fidem nū-
quam fefellit, liberos docuit, nepo-
tes

tes usque ad Matulalemum in curriculo innocentis vitæ diutissime confirmavit. Inter hos Sethus filius, Henochus Sethi abnepos sanctitate eximia præcelluere. At Caimus fratricida cum suis detrectavit parentis imperium, ad omne flagitiorum genus instituta, & mores, imò naturam ipsam traduxit, cum nemo sit, quin sibi à DEO legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum à malo, honestum à turpi, iustum ab iniusto possit discernere; neque aut Numinis minæ, aut bonorum exempla peruicaces animos ab incepto deterruerunt. Quò quidem pertinent duarum illarum fundamenta Ciuitatum, quarum formam miraculum Africæ Sanctissimus Augustinus elaborandam tantis molibus suscepit. *Fecerunt enim* (ut ipse ait) *Ciuitates duas amores duo, terrenā scilicet amor sui usque ad contemptum DEI; Cælestem verò amor DEI us-*
que

Cat. Ro.
p. 3.

de Cin.
Dei l.
14. 6.
28.

què ad contemptum sui. Quocircà quòd
 illa ætate adeò longæui mortales fue-
 rint, ex R. Leui tradunt nonnulli opus
 fuisse prouidentia, non naturæ, tùm
 vti celeritèr propagaretur in multi-
 tudinem genus humanum; tùm etiã,
 vt primi illi, ac præsertim Adamus
 à DEO ipso sapientia, & religione
 imbutus, atquè ab eo instructi liberi
 notitiam DEI Creatoris transmittē-
 rent ad posteros longa serie, mundi
 originem enarrarent, immortalis,
 beatæq; vitæ scientiam, cui mirificè
 Henochi translatio seruiuit, explica-
 rent, suo exemplo DEVM colere,
 sacrificijs placare, fidem in Christum
 futurum Adamo reuelatum non abij-
 cere nascentes populos edocerent.
 Matusalemus ad Noëmum peruenit.
 Qui ambo iustitiam ritè colentes, ne-
 què à recti tramite discedentes nihil
 laboris, industriæq; prætermiserunt,
 quò perditi, prauiq; homines ad DEI
 iussa

Gen.

c. 5.

ad Heb.

c. 11.

iussa reuerterentur. Verum enimuerò nequè assiduæ denuntiationes, nequè fatalis Arcæ annorum centum proluxa confectio quicquam profuerunt, quominus aquis per vniuersum manantibus delere corruptum genus necesse fuerit. Coëgerunt impij desertores inuitum Numen ultioni insistere, cum ipse veniam, salutemq; meditaretur. Si corpora, si animæ periere, cur sempiterno rerum Principi conflemus inuidiam, qui omnia instrumenta adhibuit, ne perirent?

Alluioni Noëmus idem superstes fuit. Qui quid egerit vnà cum filiis Semo, & Iapheto (nam Chamus ab institutis patrijs citò desciuit) vt renatum conciliaret virtuti semen humanum, & DEI cultum propagaret, nihil est, quod laborem commemorando. Cogitet quisque pium, & sapientem virum, amantissimum patrem, ac solertissimum, nequè fidem

*de Ciu.
Dei l.
16. c. 1.*

dem desiderabit Historiæ. Sed frustra omnia. Hic me non præterit D. Augustinum difficile existimasse in scripturis sacris inuenire, an post Diluuium à Noëmo ad Abrahamum cōseruata fuerit pietas in aliqua familia, & DEI cultus fidelitèr habitus. At cum Noëmus ipse attigerit Abrahamum, nec non Semus, Iaphetusquè Noëmi liberi superessent, nihil ambigendum, quin eorum in familijs saltèm principibus illæsa religio permanferit. Cumquè Melchisedechum sacer Geneseos liber nobis commemoret Regem Salem Sacerdotè DEI altissimi, qui quidèm vel fuit ipsemet Semus, vel ex eius posteris quispiam, fatis quoquè in diuinis literis videtur expressum medio illo tēpore (si medium tamèn dici potest) suos pietati veræ cultores non defuisse.

*Gen.
c. 14.*

Noëmo è viuis ablato, in vno ferè Abrahamo iustitia, & veritas pedem fixere,

fixere, & vim naufragij haud quaquã
passæ fuere. Cæterùm vbiq̃e gen-
tium Dij fictiles, Dæmonum aræ,
execrabilis superstitio. Nam cum
vnicuique innata sint semina religio-
nis, & vetere institutione alita, rem
optimam ad deterrimum facinus tra-
duxerunt: tanquàm vel DEI veri
obstinata ceruice impunè se detrecta-
re posse putarent imperium, vel as-
pernati vetustos ritus nouitate inuenti
gloriam ambitiosius aucuparentur.
Chami posteritas dilatata etiam Ty-
rannidem occupauit. Nembrothus,
Belus, Ninus, post immanem turrim,
& linguarum multiplicem diuisionẽ
populationibus, cædibus, rapinis op-
primere populos, prouincias bello ag-
gredi, monarchicum sibi imperium
penès Assyrios, Babiloniosq; vendi-
care, fas, nefas apud ipsos eodem lo-
co esse, ius posthabitu, DEVS cõ-
temptus. Abrahamus è Chaldæis la-
ribus,

Jos. Ant
l. 1. c. 7.

Gen. c.
22.

ribus, ubi, eo nequicquā reclamante,
omne flagitiū vigebat, diuinitūs euo-
catus varias peregrinationes diuino
consilio suscepit, ut ipso auctore in-
nocentiæ studium, & cognitio veri
Numinis latè paterent, in Mesopota-
miam, Syriam, Ægyptum. Eidem
quoquē memorabilis illa facta de Cœ-
lo promissio est. *In semine tuo bene-
dicentur omnes gentes.* Cuius quidem
famam domesticis parietibus conti-
neri nequisse putandum est, imò la-
tiūs fuisse peruagatam, ut nationes
erectæ in spem maximi boni ad me-
liorem frugem excitarentur. Quæ res
eò facilior mortalibus accidebat, quò
ab illis DEVS ea tempestate nihil
prætereà requirere videbatur, quàm
ut se vnum adorarent, colerent, ab
Idolorum superstitionibus abstinerēt.
Adeò cætera vniuscuiusquē arbitrio
propemodum relinquebantur. Ea
verò visa sunt deliramenta terrarum
Orbi.

Orbi. Fortunæ bona, opes, regna, quæ sub sensum cadunt, sola quæsitæ, laudata scelera, quæ Dijs illis profectis Herebo probarentur. Vel animam extincto corpore nusquam esse, vel quid futurum post obitum sit, nihil pensi habendum. Hæc insana corruptis animis oberrabant, & perniciosis opinionibus mortales miseros imbuebant. Maior tamèn flagitijs exstitit cura Numinis, cuius patientia, clementiaq; inuicem tanquam prò principatu decerrauere. Itaque qui DEI iustitiam sequebantur, Abrahamus, Isaacus, Iacobus ditati plurimum fuisse, oneratiq; à Numine beneficijs, tum quia quos paucissimos in suo ære possidebat, æquum esset omni ope in officio continere, tum etiam vt exemplo alliceret plerosquè omnes, qui bonis terrestribus inhiebant. Igitur ad miraculum Abrahami genus excreuit potentia, & numero

mero propagatum, atquè Oriente
diffusum firmè toto rem sacram, quæ
reliqua penès ipsū erat, rebelles quo-
què nationes docere potuit. At cum
Abrahami liberi, nepotesq; præter
Isaacum, & Iacobum se à gentibus
contaminari potiùs passi fuerint, quã
illarum mores correxerint, DEVS
patiens bonorum fœcunditate sarcire
detrimentum non dubitavit. Ani-
maduertite deinceps in scena mundi
implexam rerum perturbationem,
mirabilemq; contextum diuini Poë-
tæ, vt excitaret genus humanum.

Eccè verò Iacobi filij plures; vnus
à fratribus inuidia venditus, dein Æ-
gypto cum potestate impositus, missa
de Cœlo penuria frugum, vt eò mi-
grandi cæteris occasio daretur; vbi
enim mirum in modum inualuerat
exitiabilis superstitio, & fixis radici-
bus altiùs insederat, ibi lucem afful-
gere, eoque incorruptæ pietatis in-
ferre

ferre femina idoneum oppidò videbatur. In Ægypto quadringentorum triginta annorum spatio conflata est *Exod. c. 12. Act. c. 13. ad Gal. c. 3.* Israëlitici generis incredibilis multitudo. Ex ea secutis regibus orta suspicio, tanquam sceptris immineret. Quocircà oppressi, atque asperrimè ab incolis habitì; atrocibus demùm plagis diuinitùs regno percusso, discisso pelago ad transeundum; Rege cum vastis exercitibus horrendè hausto; Moysem Ducem cœlitùs datum secuti iugum excusserunt, atquè incolumes euaserunt. Eodem tractu rerum luculenta in desertis locis prodigia; lex ad erudiendos animos, vbi natura defecisset, à DEO tradita, magnisq; terroribus vallata; perennibus victorijs afflictì hostes; Arabes, Chananæi, Palestini sedibus pulsì, & funditùs exterminati; immanes provinciæ in tribus duodecī auctas quotidie mirum in modum distributæ;

Imperium denique opulentum, & formidabile constitutū, quod à mari ad mare pertingeret, ac magnorum Regum ceruicibus impenderet. Ingens indè Idololatriæ facta est copia cognoscendæ, atque adorandæ Diuinitatis, & impios sacrorum ritus, libidines, turpitudines eiurandi, cum portenta extrà naturæ ordinem adeò illustria vel oculis cernerent, vel nūtiante fama perdiscerent. Etenim per Moysen DEVS inquit Pharaoni. *Idcirco posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meū in omni terra.* Quò nimirum cæteri homines, & Numinis flagella reformidarent, & perspecta Israëlitarum felicitate ad veri DEI se cultum cōuerterent, atque æmulatione præclara (quòd nupèr attrigi) commouerētur. Sed nihil minùs; cum de libris etiam diuinæ legis similitudinem simulacrorum suorum scrutari gentes

Exod.

c.9.

Ad Ro.

c.9.

Eath.

Ro. p.3.

1. Ma.
cab.

c.3.

res non exhorrescerent.

Subiere Prophetæ, Balaamus item inter eos, quanquam improbus, atque Ethnicismo addictus; tùm Sibyllæ ad Hebræorum sanguinem minimè pertinentes, vt excusationem gentilitas non haberet, qui CHRISTVM omnes adfuturum cecinerunt. At cū secuti gentium Principes, quæcunq; ad eorum Imperia spectabant (quippe qui terrena dumtaxat saperent) in Sibyllarum monumentis scrutarentur, ijsque fidem adhiberent, quod summum in ipsis erat, quod æternū, quod diuinum conquirere, atque intelligere neglexerunt. Porro Dauides, cuius oracula eò vberiore, si non auctoritatem, fidemq; , at certè famam obtinere videbantur, quò regalis fulgor virum fortissimum, atque sanctissimum in primis nobilitabat, de vëturo Principe nihil omisit, cuius nimirum vetus illi pollicitatio fuit di-

*ad Phi-
lip. 4. 3.*

uinitus confirmata, nec non ipsiusmet femini stabilita. Itaque tantæ rei rumor latissimè peruagari, nequè modò finitimos occupare, sed etiam remotissimos adoriri. Additum est prætereà Templum augustum, locuples, & sãctitate eximia venerabile per Salomonem Regem sapientia celebrẽ, cuius maiestate loci lacræ legis custodia, & cultus Deitatis haud subdolè niteretur, quodq; satis foret ad mortalium animos ab impietatibus reuocandos, repurgandosq;. Hæc autem tantum abest, vt apud exteros habuerint quicquam ponderis, vt vel ipsos nacta Israelitas perindè in corruptionem pronos vsqueadeò nihil profuerint, vt suarum virium ægritudinem mirarentur.

Peccauerunt Israëlitæ nefarijs modis, & in superstitiones gentium turpissimè deuoluti iram in se mitissimi Numinis concitauerunt. Aræ, luci,
ob-

obscœna, crudeliauè sacra apud ipsos instituta, lex violata, ius pollutũ. Parauerat in hoc Assyriorum, Chaldæorumq; imperium toto Oriente, atquè Austro patens arcano consilio prouidentia diuinæ mentis, vt in Assyrios primum, & Medorum vrbes decem tribuum, deindè in Babylonem Iudaici sanguinis translata captiuitas, & suorum scelerum pœnas lueret, & veritatis semina spargeret, quæ toto Orbe diffunderentur, ac rudes populos instituerent. Eccè quid excogitauit diuina bonitas, suos atterere, ne salutem defereret exterorum. Nō enim temerè augeri imperia permisit, quæ cum proprijs opibus studuerunt, obsecuta sunt Deitati. Assyriorum, Chaldæorumq; Monarchia bellorum impetu transiuit ad Persas. Nā cum in potestate Numinis foret vni, eidemque populo vel vsquè ad deflagrationem mundi nouissimam im-

perium permittere Orbis terrarum, tamèn illum sua misratio, & sapientia iussit vagam mutationi subijcere dominationem, vt demonstrata infirmitate animos à rebus terrestribus expeditos desiderio cœlestium afflaret. Persæ post annos septuaginta tribum Iudæ patrijs sedibus restituere; ità res D E O temperante, nimirùm de qua C H R I S T V S in locis per Prophetas celebratis statuto tempore nasceretur. Instaurata est Hierosolyma regni princeps, Templum repositum, cultus reparatus. Nequè pluribus seculis apud Persas stetit imperium. Alexander belli fulmen Græcorum opibus Persas euertit, ac rerũ toto Oriente potitus est. Alij ab eodem auctore profecti multiplicatis dominatibus Rempublicã tenuerunt, vario euentu Iudæorum, quemadmodum è Machabæorum libris elucet. Quod quidèm veritati inter Græcos etiam

etiam disseminandæ magnoperè idoneum erat, nisi inanibus fabulis intenti purissimo Numini pollutas imagines prætulissent. Quis autem diù fidat rebus humanis? Qui status labefactari minimè posse videbatur, superiorum fortunam induit. Romana arma Græcorum victorias celeritèr deleuerunt, Iudæosq; victis ereptos suæ ditionis fecerunt. Quocircà indies magis DEI est exposita latè cognitio, innocentiaq; disciplina, siquidè pietas, & salutis acquirendæ studium curæ mortalibus fuissent: Nā quæ usquam gentes ignorarent, quod Roma didicisset? Ex eo vulgatum vni DEO cultum exhibere Iudæum genus, quod nulla effigie constaret, cognita sacra, nequè silētio obruta Prophetarum nomina, præter oracula Sibyllarum, quæ omnia, vtì memoriaui, Seruatorem hominum sonabant, expectationeq; ancipiti gentium ani-

S. Leo
ser. 1. de
Apostolis.
Tac.
Hist.
l. 5.

Ser. die
9. Ver.

Ios.
Ant.
l. 13.
c. 19.

mos suspendebant : Quò enim propius illius aduentus imminebat, eò latius, vtì appropinquantre Sole lux, eiusdem fama crebrescebat. Quæ quidè veritas non minimam habere videtur auctoritatem, ac firmitudinẽ ab ijs, quæ apud Hilduinum disseruit Dionysius Arcopagita vir maximus, cum Apostolo Paulo sciscitanti, quĩnam ille esset ignotus **DEVS**, cui aram Athenis constituerant, respondit, *nondum fuisse mortalibus reuelatũ, sed futurum esse verum **DEVM**, verumq; hominem, qui regnaturus esset in Cælo, & in terra, nequẽ regnandi finem habiturus*. Idcirco postremis etiam illis ante felicem ortum temporibus, & regia Hierosolymis maiestas, & Pontificia sanctitas in eundem Principem coiere, vt is aduentare ostenderetur, qui regale simul fastigium, & Pontificium apicem sustineret.

Iam verò, quanquam mortales ratione

tione vtentes vna dumtaxat naturæ
 vi tùm virtutem, tùm ipsum DEVM
 agnoscere quoquo modo potuissent,
 vt nimirùm vniuersitatis huiusce do-
 minum, & rectorem sempiternum,
 qui esse nequeat multiplex, aut mu-
 tabilis; quò spectat potissimùm xiiii. *Sap. 6.*
 sapientiæ caput: tamen cū lege præ- *13.*
 terea lata, tantisq; insupèr argumen-
 tis eos clemens Arbiter excitauerit,
 atquè adiuamenta assidua suggesserit,
 cuius iniuria factum fuisse dixerimus,
 vt ij perirent amisso Cœlo pleriquè
 omnes, qui eadē singula coecis ocu-
 lis, & surdis auribus exceperere? Et qui-
 dēm, nisi fallor, ad nouissima mun-
 di tempora Henochus, Eliasq; reſer-
 uantur, non modò vt confutent An-
 tichristum, verum vt arguant ingra-
 torum quoquè hominum detestabi-
 lem contumaciam, qui vocanti DEO
 neutiquàm responderunt, & quacū-
 que tempestate præclara ipsius auxilia
 con-

*Cic. pro
Flauo.*

*Dio. l.
52.*

Jo. c. 3.

contempserunt. Neque enim Iudæorum religionem, vti paulò antè disse-
rebam, Roma ipsa gentium princeps
ignorauit, sed irrisit; & barbaram su-
perstitionem M. etiam Tullius appel-
lauit, eamq; , tanquã à splendore tanti
Imperiij, grauitate Romani nominis, ma-
iorum institutis abhorrentem, reijcien-
dam censuit; perindè ac si religio fo-
ret humanum quid constans arbitrio
mortalium, neque præscripto Numi-
nis sit sumenda, siuè DEI cultus, &
sacrorum ratio, formaq; regnorum
statum sequi debeant; non omnia
secùs, cum religione firmentur im-
peria.

Igitur, quæ satis fuerant humano
generi ad videndum iter, quo per-
gere posset ad probitatem, clademq;
acerbissimam deuitare, si tot mune-
ribus vti voluisset, satis DEO haud
quaquàm fuere. *Sic ille dilexit mun-*
dum, vt reſeratis quammaximè fieri
posset,

posset, diuinæ benignitatis, & clemē-
tiæ thesauris, & largitate nullo ter-
mino definita, *Filium suum Unigeni-*
tum daret, atque in similitudinem mis-
sum carnis peccati super terram videri,
Et cum hominibus conuersari iuberet.

*ad Ro.
c. 8.*

*Baruch.
c. 3.*

Hic inscitiae veteris discutere ferales
tenebras, verbo, exemplo ad pietatē
vocare, atque contemptum humana-
rum rerum; Dæmones profligare;
Coelum in terras deferre, cum terras
decepti homines prò Cœlo haberent;
atque ea mirante natura in cœcis,
claudis, fato functis perpetrare, quæ
DEVM illum probarent humanis
artibus obuolutum; quibus permo-
tus vniuersus Orbis vnā animæ vri-
litem, terrenis rebus posthabitis,
auidius appetere, atq; ardentius quæ-
rere debuisset. Sed videamus, quò
pertineat sapientia mortalium. Cum
incerti, attonitiq; penderent, res eue-
nit longè secus, atque ipsi animum
indu-

Isa. c.
53.
1. Cor.
c. 1.
S. Greg.
hom. 6.
in Euā.
gelica.

induxerant suum. Expectati tamdiū
 Regis vita inops, cultus humilis, sinē
 maiestate, sinē exercitiis, sinē luxu;
 mors turpitudine infamis, prò scele-
 rato quippè habitus, & *cum sceleratis*
reputatus est, cruciatibus miserabilis,
Iudæis quidē scandalum, gentibus au-
tem stultitia: Etenim indē homo scan-
 dalum sumpsit, unde ampliūs illi de-
 bitor fieri debuit. Quo ex loco ad no-
 stram sententiam roborandam valdē
 firmum mea sententia ducitur argu-
 mentum; nam qui tot cruciatibus,
 contumelijsq; subijci voluit, vt ho-
 minum indemnitati prospiceret, cum
 vnico gemitu satisfacere potuisset,
 quò magis ea illi exhibuisse auxilia
 putandus est, quæ extrā ipsum erant,
 quæquē nullo eidem pretio stete-
 runt? Iudæis, inquam, scandalum,
 qui expectatione, studio, spe ad car-
 nem compositi, non Cœli patriam,
 non spiritum cogitabant, atque ab
 omni-

omnibus sacrarum prædictionum interpretationibus abhorrebant, quæ CHRISTVM maiestate fultum, & copijs militaribus stipatum, victorijſq; terrestribus præfulgentem nequaquam pollicerentur. Itaque accusationes inuidiæ manibus elaboratæ, iudicium præcipiti libidine properatum, corpus doloribus, opprobrijsq; saturatum; omnia crudelia, absurda, contumeliosa, nec non ab ipsa humanitate longè discreta, si vel puro homini contigissent. Iudæis scandalum, quorum adhuc plerique blasphemant. Si Cruci affixus ille CHRISTVS fuit, quam ob causã non splendidius, illustriusq; apparuit? Quasi verò aut DEI filius modum sui aduentus ad eorum voluntatem componere, ac metiri debuerit, non ad suam sapientiam, & bonitatem, aut ea non fecerit apud ipsos opera, quæ nemo fecit, quæquæ tot prælocutio-

*Hier.
Thre.
c.3.*

Io. c. 15

Act. c. 7

S. Leo
serm. de
Epiph.

cutionibus Prophetarum haud qua-
 quàm congruerent. Iudæis scanda-
 lum, qui cum antè Captiuitatem Ba-
 bylonicam intrà Mosaicæ legis can-
 cellos contineri nequirent, eidem
 postea adeò nauitèr, & mordicùs ad-
 hæserunt, vt etiam abrogatam, no-
 xiamq; quò nimirum Spiritui Sancto
 semper resisterent, tueri non dubita-
 uerint. De gentium autèm derisio-
 ne quid laborare disputando necesse
 est? quibus cum incredibile omninò
 videretur & DEVM pati, & aliena
 causa mori, haud facilè explicari po-
 test, quàm Cruci affixum Numen
 nescio quid stolidũ iudicarent, quàm-
 que suum bonum aspernati pertina-
 cissimè auersarentur; tametsi ne sui
 quidèm ille ortus latere primordia
 permiserit, perq; stellæ admirandi ful-
 goris aspectum & è remotissimis re-
 gionibus traxerit Dynastas, ac Magos,
 Et uniuerso ità declaratus fuerit mun-
 do,

do, cum adhuc exiguo detineretur oppidulo, ut otiosum videri nequaquam debuerit, quod tam insolitum spectabatur, neque negligendum, quod tanto nuntiabatur indicio. Quamobrè effectum est, ut eodem beneficio extrà omnem aleam mirabili, atque singulari neque illæ, nisi paulatim, & progressu temporis illectæ fuerint, & Iudæi ipsi alieni fierent, atque immortalis regno contempto, longa spe, sed inani, terrenum adhuc opperiri non desinant.

O miserrimum verè genus, quod ab altissimo deiectum gradu, quo beatissimum te ferebas, atque à DEO in delicijs habitum, in infimas sordes, & dedecora tua perfidia, contumaciaq; decidisti. O quam væcordes, & fatui Iudæi, qui cum vnum CHRIS TV M tot sæculorum curriculo suspirauissetis, eundem, vbi adfuit, ignorauistis, despexistis, latronum ritu in

Crucem egistis : tanquàm vobis ille ,
qui vita est, fuerit è contrà mortis in-
stâr, quam absentem prementibus æ-
rumnis inuocamus , præsentem odi-
mus. Quàm mente diminuta, quàm
crasso ingenio fuistis, qui communia
cū mortalibus ineptis de diuino Prin-
cipe vobis cœlitùs promisso sensistis ,
quique angustia mentis vestræ DE I
magnitudinem dimensi neque illum
largiri meliora purpuris , quæ humi
perstringunt oculos, neque vos posse
accipere rati estis . Enimuero adeò
hæc hæresis vestris in cordibus vulgò
inualuerat , vt vel ipsi discipuli Re-
demptoris nondùm superno lumine,
atquè spiritu confirmati, ab eo scisci-
tati fuerint, quo momento recessurus
Act. c. i erat in Cœlum . *Domine , si in tempo-*
re hoc restitues regnum Israel ? neque
apud ipsos tot præuiæ adhortationes,
documentaq; , vt omnia studia, om-
nes cogitationes conferrent ad sedes
supe-

superas, quicquam ponderis habuerant. Quid verò dicam inualuerat? inualuit profectò, & in dies inualefcit, exactisq; iamdiù præfinitis calamis vestrorum vatum temporibus, nondum videtis minimè oportuisse ex Empyreo descendere Verbū DEI, nostramq; induere mortalitatem, ut homunculos debellaret, quorum vno ictu sub Ezechia Rege centum octoginta quinque millia, sub Moyse Duce in primogenitis Ægypti maiorem numerum solitus fuit manu Angeli iugulare. An adeò parum necessariā existimatis humani generis à crimine redemptionem, qua tota salutis ratio continetur? An victorias DEVS affectet, quæ ad opprimentium corpora detrimentum pertinent, eas negligat, quæ Satanam feriunt fœda tyrannide animabus miseris imminentem? an captiuitatē soluat vitæ mortalis, æternæ posthabeat? Miserrimum, inquā,

D

genus

*Gen.**c. 49.**Dan.**c. 9.**4. Reg.**c. 19.**Isaia**c. 39.**Exod.**c. 12.*

*Pf. 117
Matth.
4.21.*

genus hominum, qui cum Moyse
seruo bona fluxa pollicenti, & Cha-
nanæas sedes ostendenti credideritis,
CHRISTO domino ad incorru-
ptas opes euocanti, & Cœli cardines
referanti fidem non habuistis, atque
omne bonum amisistis vnâ cum spe
recuperandi, nisi ad eum lapidem,
quem amentissimè reprobastis, &
quantum in vobis fuit, impijssimè
contriuistis, perfugium habeatis. Esto,
pulum hominem expectabatis: ac vos
affecit **DEVS** iniuria, cum supera-
uit expectationem, vobisq; prò puro
homine permisit hominem **DEVM**?
in accessione beneficij tam præclara,
tamque singulari beneficiumnè ami-
sit, & odium vestrum meritus est?
Nam quorsum tantus apparatus pro-
missi regis? tot oracula Prophetarum?
tanta diuturnitas expectationis, & di-
latio mittendi, si mortalium ille na-
turam, conditionemq; excedere non
debe-

debebat ? Nunquid Moyſes non à DEO miſſus fuit, vt vos ab Ægyptia calamitate liberaret ? Nunquid Dauides, qui vos è manibus Philiftinorũ eriperet ? Nunquid Mattathias, Iudaſq; Aſſamonæi, qui à Græcorum armis aſſerent ? neque tamèn vllus ad eos eiufmodi apparatus in ſacris literis reperitur. quin verò quot Prophetæ ſaluti vobis fuere, viri maximi à DEO miſſi, Samuel, Elias, Eliſæus, Iſaias, Hieremias, Daniel ? neque in eos pollicitatio Numinis cecidit. Itaque ſuprà hominẽ quam longiſſimo eſſe oportebat interuallo, qui adeò ſuprà cæteros à DEO miſſos attollebatur, tantaquẽ omnium rerum prærogatiua promittebatur. Sed cur ego in hiſce argumentis immoror recenſendis ? Scrutamini ſcripturas, & præſertim tot volumina Prophetarum. Si talem DEVS vobis CHRISTVM exhibuit, qualem promiſerat, quid

2. Cor.

c. 3.

Matt.

c. 13.

Luc. c. 8

succensetis? quid expetitis? Sed dura
 semper ceruice hominũ genus den-
 sum velamen induxistis super corda
 vestra, *ut videntes non videatis*, &
 perpetuas iras neglecti Numinis pro-
 uocetis. Ternas passi estis captiuita-
 tes, quarum causæ quominus ad ve-
 stra crimina sint referendæ, inficias
 ire nequaquam licet: Ægyptiã (quæ
 cum iure belli minimè fuerit, serui-
 tus potiùs dicenda videtur) ob Iose-
 phum à fratribus venditum; Assyriã,
 & Babyloniam (lubet enim è dua-
 bus vnã conflare, quæ ab vna, ea-
 demquè causa profectæ sunt) ob im-
 pietatem violatæ Legis, & Idolorum
 cultum; præsentem, quæ dispersio, &
 dissipatio veriùs appellanda est, à de-
 vastata per Titum Cæsarem Hieroso-
 lyma, quæ nulla ciuitate, nullo re-
 gno, nullo tempore definitur, qua
 scæx humani generis omnibus morta-
 libus, omnibus legibus paretis, & vul-
 gò

gò inuifi vnumquemque vel despe-
ctissimum adoratis. Hanc porrò, quæ
captiuitatum omnium maxima, cui
flagitio acceptam refertis, nisi vestrū
in CHRISTO domino fateamini
parricidium? Deicidium? è duabus
reliquis vos DEVS exemit haud mul-
tos post annos, ex hac, quæ tot se-
cula comprehendit, quis vos asseret
in libertatem, ac pristinum decus, si
DEVS ille asserere dumtaxat potest,
cuius vnigenitum interemistis, eius-
que sanguinem vestris ceruicibus as-
petistis, ac nepotum nepotibus sacrū
esse voluistis? Hic autem ridere in-
primis lubet nonnullorum è schola
vestra sapientum impiam, infandam-
quæ calliditatē, qui ad CHRISTVM
quidē enormem huiusmodi capti-
uitatem referunt, sed CHRISTVM
ipsum flagitij auctorem facere nō ve-
rentur, quippè qui, cum homo esset,
DEVM se fecit; interfectores absol-

uunt. O nefarium commentum, ò perfidiam omni lege plectendam, sed planè stultam. Si CHRISTVS deliquit, violauitq; sempiterni Numinis maiestatem; *si per rapinam arbitratus est esse se equalem DEO*, cur in interfectores, qui iustitiam vlti sunt, interfectorumq; genus de Cœlo fauatur, cum mercede potiùs ornandi forent? CHRISTVS proscriptus, Cruci affixus, exterminatus facessat è mundo. At contrà est; CHRISTVS viuit, CHRISTVS regnat; vos vsqueadeò attriti estis, vt deleti omninò iaceatis de libro viuentium. Proh DEVS immortalis, quas adhuc fabulas, quæ agitatis animo deliramenta. Si quis interroget, vbi nunc regnum? vbi Templum? vbi sacrificia? vbi legitima successio Pontificum, distinctio tribuum, aliaque illustria vestri sanguinis ornamenta? quàm insulso carmine respondetis. Sedere
sub

sub iugis Caspijs à Salmanasare translatas decem tribus: ibi regnum esse, ibi aras ex præscripto legis, ibi imaginem extare vestrarum veterum magnitudinum. Detur oppidò rem sic se habere, quod quam longissimè à vero abest, cum eas penitus abiecerit, ac sine honore dissipauerit diuinæ iustitiæ stabilita sententia; at eanè est promissa tellus auctoribus vestris, lacte, ac melle fluens? neque potiùs loca ut plurimum tetra, inculta, asperitate Soli, & inclementia Cœli perindè immania, & formidolosa? ibinè Hierosolyma regni caput? imperatnè popularibus illis tribus Iudæ, & Davidicus sanguis? quo consilio benè, beateq; habebunt decem tribus, quæ ad CHRISTVM neutiquàm pertinent, tribus autem Iudæ, cuius semini CHRISTVM deberi vestrismet codicibus est consignatum, dispersionem, captiuitatemq; miser-

*Gen.**c. 49.**Pf. 131.**Mich.**c. 5.*

rimam tolerabit? Hæc autem quomodò incorrupta, in quam cum ex alijs tribubus, tum ex gentibus profelyti varijs tempestatibus irrepererunt? exploratum quippè, compertumque est DEVM Opt. Max. eam tribuisse dilecto populo fœcunditatem, quæ arenam maris æquaret, haud tantum vt ob flagitia latè diffusus doceret gentes veri Numinis maiestatem (si modò ille in omne facinus paratus nõ fuisset, ex quo plerique arbitrarentur fieri non posse, vt purissimus DEVS generi se inquinatissimo reuelasset) verùm mirificè in primis auxit tribũ Iudæ, vt CHRISTI genus indubium sub oculis hominum versaretur, nequè à Verbo assumpta humanitas in controuersia vocari possit. Quòd si permixta, corrupta, contaminata, quænam fuerit CHRISTI sanguinis certitudo, antequàm adesset? deindè verò cur hanc DEVS cõfundi per-

permisit, si nondum venit? cur Sinagogam vestram disiecit, & nusquam consistere passus est, Ecclesiam nostram amplificavit, & florentissimam esse voluit? Ridiculis planè rationibus innitimini, qui in tanta rerum vestrarum desperatione vestrum adhuc vindicem expectatis, neque videtis carnali, corporeæq; Israëlitici sanguinis successioni, quam vobis usque ad numerum stellarum Cœli ubique multiplicatis hilari animo, atque cōcordi relinquimus, spiritalem, ut ita dixerim, filiationem ex fide Abraham in nobis fuisse substitutam, ut nobiscum intelligatis & CHRISTI victoris aduentum, & libertatem humani generis ad spiritum pertinere, qui feruus miserè peccati erat. Cuius sententiæ constantissimam veritatem, quotiès, DEVS bone, inculcauit maioribus vestris CHRISTVS ipse, quem profectò ea vitæ sanctitas illustra-

Gen.
c. 22.

ad Gal.
c. 3.

Jo. c. 8.

stravit, & diuina virtus miraculorū,
vt credendum illis omninò fuerit, qui
taliam gereret, mentiri non posse. Post-
quàm autem, & mortuus est, & re-
surrexit? quid egistis? illum negastis,
& negatis fuisse CHRISTVM. O
egregiam, nobilemque prudentiam,
quasi verò non sit CHRISTVS,
nisi eum recipiatis, & CHRISTVM,
ac DEVM vestro arbitrio faciatis.
quid, inquam, egistis? Politicū mor-
talium morem secuti estis, ne malè
fecisse videamini, mala plurima cu-
mulaſtis, ne vestra periclitaretur ina-
nis in terris existimatio, DEI filio
suum honorem abstulistis, & quan-
tū in vobis fuit, detraxistis diuini-
tatem, perindè ac si alius DEVS fo-
ret, ad quem perfugium haberetis,
ac subindè animarum salutē in Cœlo
solidam reiecistis, vosque sempiternis
ignibus addixistis, neque enim de-
functo corpore fallere licet tribunal
Iudi-

Iudicis immortalis. Pergite itaque
 alacres in vijs vestris, & quandoqui-
 dem CHRISTVM seruatorem ve-
 stro indignum cultu censetis, Anti-
 christum opperimini iure dignitatis
 Satanæ primogenitum; cuius quidè
 Satanæ, non Moyfis discipuli estis;
 neque enim cum Moyse conuenire
 potest illis, qui à CHRISTO do-
 mino, & Redemptore nostro, cuius
 Moyfes seruus fuit, alienos se esse pro-
 ficientur.

Aduersùs gentem perfidam, & præ-
 cunctis ingrati animi vitio laboran-
 tem longiorem me fecit iustus dolor;
 neque id ab instituto nostro abhor-
 ret; etenim si suam salutem respue-
 runt, & respuunt, qui tot beneficijs
 perpetuò affecti, tantisq; luminibus
 afflati palàm fuerunt, cur in DEVM
 referimus perniciem mortalium, quos
 ab innata prauitate nulla abducere
 benignitatis officia queunt, nulla bo-
 norum

norum largitio potest? Eccè igitur quemadmodum euenta rerũ humanarum, nec non ipsa regnorum vicissitudo mortalium diuino consilio disposita eò ferebantur, vt veritas ostenderetur, amareturq; , & ad cognitionem CHRISTI venturi terrarũ Orbe latissimè comparato, animarũ incolumitati consuleretur. Quo ex capite nobis egregiè vsuuenit, vt nequaquam vitio vertendum sit, quod videtur nefas esse, miscere nimirum prophana sacris, cum ea sic coniunxerit DEVS ipse, vt segregari minimè valeant: non id quidem, prout Politicorum plerique sentiunt, vt sacra seruiant terrenis imperijs, sed vt imperia ad religionem, ad DEVM referant quicquid vel obtinent, vel conantur. Mortali porrò vita perfuncto inter prodigia frementium Elementorum, & supernorum deliquia luminum CHRISTO domino, abo-

aboleuit *Stultitiam*, euacuauitq³ *scandalum Crucis* ipsa, quam nupèr at- *ad Gal.*
tigi, exanimati corporis resurrection; *c. 5.*
nequè enim vſitato hominũ ritu interficiendo, profligandoquè vincere
CHRISTI fuit, ſed ferendo, moriendoq³; potentiam Dæmonum debellare, ac mortem opprimere diuinum eſt. quod ex ipſius admirabili reſurrectione eluxit. Nec verò defuit occaſio præſens, qua mentium oculi aperirentur, nam *in omnem terram* *Pſal. 28*
exiuit ſonus eorum, qui cum illo in humanis fuerant, & *in fines Orbis terre*
verba eorum; quò Iudæorum indignatio, & fideiũ Hieroſolymis expulſio diuino conſilio ſpectauit, & pri- *Act. c. 8*
mas ianuæ fores aperuit. Et quoniam *non cognouit mundus per ſapientiã*
DEVM, placuit **DEO** per *Stultitiam* *prædicationis ſaluos facere creden-* *I. Cor. c. 1.*
tes, vti ad Corinthios Apoſtoli Pauli ſententia eſt. Neque iam ampliùs
excu-

l. 10.
p. 97.

excusationi locus fuit, cum eò propagata terrarum, ac gentium, quocunque Romana arma, & crudelia exempla ferebantur, vel ipsa confessione inimicorum, Plinij præsertim iunioris, Christianorum hominum lex sit, & consuetudo à sceleribus abstinere, innocentiam vitæ maximam custodire. Quod & didicit aliquandò suo ingenti bono ipsa Roma caput rerum, ac dedit manus.

Qua quidem in causa facere non possum, quin tantispèr gradum referam, consistamq; cogitando. Hic mihi enim incredibilis diuinæ prouidentiae vis, & ratio antè oculos obuersatur in promouenda mira dispositione Romana re, ordinandaq; ad mortalium salutē, atque ingressū CHRISTI Regni. Nam tenuissimis ortam principijs per virtutem auxit, propagauitq;, & eò vsquē liberam esse iussit, quoad æmulatione honesta gloriae

riæ acti ciues ad ortum, ad occasum,
ad flagrantes Austri oras, & niuolas
septentrionis regiones terra, marique
immenfi proferrent fines imperij. Ita-
quæ Cn. Pompeij, qui postremus in *Flor.*
Ciuitate libera Imperatorum fuit, vs- *l. 3.*
queadeò victricia signa penetrarunt,
vt quæ prouincia ad Orientem ex-
trema fuerat Po: Ro: eius virtute facta
sit media, quasi Sanctissimi obsecuta
Regis oraculo, vt Redemptor huma- *Psal. 73*
ni generis *salutem operaretur in medio*
terre; quæ nempe notior quæque
ditione sub Romana contineretur.
Deleta per Dictatorem Cæsarem Re-
publica, & ciuium abrogata æquali-
tate, res ad vnum deuenit, qui locū
alienæ virtuti aut nullū, aut vix per-
mitteret, suisque commodis, & lu-
xu metiretur imperium, quò certius
rueret. Etenim ab eo, *qui attingit à Sap. 6. 8*
sine vsque ad finem fortiter, ac dispo-
nit omnia suauiter, in xuo sine xuo
statu-

Dan.
6.2.

statutum fuerat, vt lapis ille abscissus
de monte sinè manibus terrestrium re-
gnorum prodigiosum simulacrum
contereret, ac solo æquaret. Quam-
obrèm primi illi Iulius, Octavius, Ti-
berius aliqua virtute claruerunt, &
opes sustinuerunt Romani nominis.
Porro Caligula impius, Claudius væ-
cors, Nero infamis prima ruinarum
limina reserarunt, ac deinceps tanta
moles ad cadendum, quàm ad stan-
dum procliuor fuit. Accessit causa,
Numini Christiani sanguinis infecta-
tio, donèc victi Cæsares constantia
nostrorum, attriti Martyrum fœcun-
da strage, miraculis territi Cruci affixi
DEI religionem, quò magis preme-
retur, eò acriùs intèr assidua decre-
menta superstitionũ, ac terreni prin-
cipatus erumpere, atque inualefcere
conspicati, alius desperatione eiuravit
Imperium, alius armis deletus est:
Constantinus, cui magni cognomẽ-
tum

tum obtigit, veram amplexus fidem Byzantium concessit, & Romam liberè CHRISTO reliquit: Quæ cū arx esset tanti Imperij, terrena prouinciarum, & gentiū dominatione subindè exuta sedes CHRISTI regni multò illustrior, & latiùs præsidens effecta est, ac PETRÆ nixum inconcussæ Apostolici culminis domiciliū; vt ex eo quoquè doceremur optimā partem, quæ non auferetur à nobis, emolumento spiritus contineri. Igitur CHRISTI Regnum à Romano Imperio initio depressum, at depressione alitum, ærumnis educatū, cædibus auctum, mox ornatum, demum cultum ad maiestatem summā mirabiliter adoleuit, ac florentissimè perseuerat, nullaque vi, nullo impetu labefactum sub se videbit interitum. seculorum, arque in æternitate super sydera triumphabit. Cuius sceptris qui minùs obtemperant, iam sibi im-

S. Leo
ser. I.
in Nat.
Ap.
Luc.
c. 10.

E

putent

putent citrà omnem controuersiam, si exilio sempiterno, crassiq; Inferorum ignibus plectentur. Cur autem post absolutum salutis humanæ mysterium, post pacem ab hostibus Ecclesiæ redditam, & obsequium Romani fastigij tot bellorum incendijs, tot terroribus obnoxia Christiana Respublica cùm fuerit, tùm sit assidue, vti comperum est à virtute vt plurimùm Imperia originem habuisse, incrementa, accessionesq; comparasse, statũ memorabilem obtinuisse, iustitia, fortitudine, modestia, continentia, postquàm autem senescere cœperunt bonæ artes, magnitudine vitiorum corrupta desisse; ità nihil ambigendum, quominus sæuitia, superbia, luxus, fraudes plurium malorum causa sint, atque in primis tot armorum tumultibus, totque calamitatibus premantur, seu qui venerationem negant rebus diuinis, neque animad-

maduertunt suis ultorem adesse Regum Regem, seu qui fortè, cum eorum sit, negligentius diuina procurant, atque ea in toga perficere neutiquàm dubitant, quæ in sago militibus vix licent.

Illud etiam ad nostram de huiusmodi prouidentia, solertiaq; Numinis sententiam confirmandã magnoperè pertinet, ac diligenti obseruatione dignum est, & hominem sub ortu Solis fuisse creatum, & DEI cognitionem, Imperiaq; ibidèm nacta originem esse, mox sensim processisse, ac propius occasum se contulisse, tùm ne qua pars foret Orbis terrarum diuino lumine destituta, tùm etiã ne fugeret memoriam mortalium, qui qui nati sumus, omnes ad interitum properare, ipsumquè vniuersum finè, atquè terminum habiturum. Quo ex contextu rerum exploratum profectò est tres agnoscendæ veritatis gradus,

hom. 31
in Euā-
gel.

Isaia
c. 6.
Luc. c. 8

iustitiæq; capeffendæ singulari bene-
ficio à DEO institutos successiuis tē-
poribus fuisse, naturæ, legis, & gra-
tiæ, vt quò nequiuit primus pertin-
gere, eò secundus appelleret, tertius
manu deduceret. Quò luculenta illa
spectant verba Magni Gregorij. Do-
minus vineæ naturam generis humani
ante legem, sub lege, sub gratia, expectan-
do, admonendo, visitando requisivit: sed
prauorum mentes nec inspirata lex natu-
ralis correxit, nec præcepta erudierunt,
nec Incarnationis eius miracula conuer-
terunt: ac proindè ij merito effecti sūt,
vt videntes non viderint, & intelli-
gentes non intellexerint, cum enim
naturæ, legisq; lumen secuti non fue-
rint, nequè lumen gratiæ meruerunt.

At ne prætermittamus obiectionem,
quam minimè dubito, quin
vos prò vestris acerrimis, atque ex-
cellentibus ingenijs, quasi inuulnera-
bilem Achillem alterum in aciem

pro-

prodire iubeatis : Me nimirum frustra suscepisse laborē huiusmodi prorsus inutilem : nam esto tot hominum millia fuisse suo flagitio æternis cruciatibus damnata, damnarique continenter ; sed cum DEVS tot animas assidue creat, quas eum non latet fore damnandas, quid prætereā cordato viro cadere in mentem potest, quàm illum laniena hominum delectari ? Præclaræ profectò suppetiæ, si quam vim in speciem præferunt, eandem intimè obtinerent. Ego autem rogo vos ; Deusnè à maximo bono abstineat, quæ est creatio animarum, humanæquè sobolis propagatio, ne pereant, qui perire volunt ? parentibusnè à procreandis liberis abhorrendum sit, si quem cōtigerit sceleribus operam dare, & laqueo turpiter vitam finire ? *An non*

Ad Ro.

habet potestatem figulus luti, ut vasa *c. 9.*
faciat siuè in honorem domus, siuè in cō-

De Ci.
uit. Dei
l. 12.
c. 27.

l. 2. de
fid. c. 29

tumeliam, & turpitudinem ministerij? Nonnè ad eiusdem Numinis gloriam pertinent æqua trutina, & benignitas, & iustitia? *Qua de re cum scriptum sit (vt D. inquit Augustinus) vniuersa via Domini misericordia, & veritas, nec iniusta eius gratia, nec crudelis potest esse iustitia.* Cumquè eo loco simus origine, vt quamquam omnes periremus, nulla tamen iniustitia, nulla iniquitas Numinis foret, ingens profectò est ipsius gratia plures seruari. Execrandum aggredimur procùl dubio nefas, cum insana ducti prurigine audemus arguere diuina iudicia, quorum sapientiam, & vim minimè assequimur cogitando. Satis est ad calumniam confutandam **DEVM** ad salutem creare mortales, **DEVM** ostendere, quæ sit falus. Neque enim (Damascenus ait) supplicij, & cruciatus gratia nos effinxit, verùm ad hoc, vt bonitatis ipsius participes simus. Cæterùm

rerum absque propria, deliberataque
 prauitate, luce est clariùs perire nemi-
 nem; nam *perditio tua ex te*, nimiùm Ose. 6.
13.
 trita sententia est: nequè dicendum
 (proùt monet Ecclesiast.) *per DEVM* Ecclesi.
c. 15.
de bello
l. 7. c. 12
abest; quæ enim odit, ne feceris. Quid
 verò disertius fieri potest Iosephi ver-
 bis, quæ de prodigijs agit excidium
 Hierosolymæ præcurrentibus? *Hæc si*
quis reputet, profectò inueniet DEVM
quidèñ hominibus consulere, modisq; om-
nibus præmonstrare, quæ sint eorum ge-
neri salutaria, ipsos autèñ ob dementiã
suam malis voluntarijs interire. Quæ si
 contendatis de cladibus humanis di-
 cta esse, quæ ad vitam corporum, &
 ciuilem statum pertinent, ego verò
 haud temerè argumentum retorque-
 bo, dicamq; eò magis censendū esse
 prospicere DEVM animarū indem-
 nitati, quarum conditio, & ratio su-
 blimior, ipsique propior. Et quidèñ
 cum regio Vate exclamandum om-

ninò est . *Misericordia Domini plena est terra* . Quod si adhuc vrgeatis ad tantum euitandum naufragium humani generis , quo rerum summa continetur , quare omnipotens Conditor , & Imperator ea hominem innocentiae firmitudine nō muniuit , & sepsit , quæ nulla vi , nullo astu corrumpi posset . Ego autem perquam facili responsione , DEO auspice nodum explicare confido , & liberæ in primis voluntatis obijcio collatum diuinitus beneficiū , quod planè vberissimum , amplissimumq; vobis ipsis vestris hisce argumentationibus inuidetis . Quæ foret quippè hominis magna laus , qua nihil sublimius habetur in vita , si ex eo benè viueret atquè innocentèr , quod improbè viuere minimè posset ? At DEVS (inquit Augustinus) *melius esse iudicauit de malis benè facere , quàm mala nulla esse permittere , cum haud bonis tantum ,*
sed

sed malis etiam benè vti nouerit .
 At constantèr canit inerrantis Eccle-
 siæ vox . O *fælix culpa , quæ tantum*
meruit habere Redemptorem . At asse-
 ruit CHRISTVS ipse *maius esse*
gaudium Angelis DEI super vno pec-
catore pœnitentiam agente , quam super
nonaginta novem iustis , qui non indi-
gent pœnitentia . Quæ sententiæ om-
 nes destruuntur , atque diuinæ mi-
 serationi , inuiolabiliq; iustitiæ ma-
 teria subducitur, si vestra isthæc con-
 siliorum ratio locum habeat , sempi-
 terna porrò felicitas , & bonis om-
 nibus affluens perpetuum domiciliũ
 adeò nè despecta res est, vt nullo la-
 bore , & conatu, nulla industria pe-
 tenda esse videatur ? id profectò quid
 esset prætereà, quam negare virtuti-
 bus dignitatem, cum nequeunt esse
 flagitia, quod absurdum perindè fo-
 ret , atque intercludere aërem lumi-
 ne , ne libero incessu per vniuer-
 sum

*Sabbat-
 to San-
 ctò .*

Luc. 6.

15.

sum possit excurrere.

Matt.
c. 12.

Sed neque alio ex capite dissimulanda DEI singularis, atque incomprehensibilis benignitas est, quam enim mercedem appetiuerunt laborum suorum, illam ne suis quidem hostibus negauit, de quibus, cum ligna, & lapides adorarent, ipsamet veritas pronuntiauit. *Qui non est mecum, contra me est.* Alexander sanè, Scipio, Cæsar in re bellica, Aristoteles, Tullius, Maro in literaria industria, cum nihil humanā præter gloriam expetissent, tam diuturnam, cumulatamq; omnibus permisit, ut neque tempore corrumpi, neque loco finiri valeat, nisi cū interitu mundi huius: etenim dum erunt oculi, dum linguæ, facta eorum, scriptaq; & legentur, & laudabuntur. Quod si humanum hoc decus, & celebritas, quamquàm viuentibus viuatur, fato tamèn functis mortua est, ac nihil

hil prodest, non optimo Numini, sed sibi magni huiusmodi succenseat viri, qui quid poscerent, propterea ignorarunt, quia perquirere neglexerunt. An crimini dandum est patri-familias, qui operario mercedis loco petenti florem, qui nihil confert ad vsum vitæ, ac citò arefcit, florem dedit? an potius operario, cui, si sciret, de pecunia fuerat oppidò paciscendum? Cæterum quicquid diuinis in consilijs ab humano captu remotum superest, atque ab æquitate fortasse alienum aliquibus videtur, extremo illud in Iudicio palàm fiet. Hoc ad mortalium cogitationum communi rerum explicatione premendos fluctus; hoc ad DEÏ iustitiam, patientiam, clementiam sub oculis totius generis humani naïtèr exponendam pertinere nemo non videat.

Atque hæc catena est illa, quicumque Aduersarij nostri me ad laborem hunc,

hunc, quamquā nullius ingenij hominem, vestra laceffitum nequitia, blasphemijſq; compulſtis, quam pollicitus initio fui. Quæ vsqueadeò veritati innititur diuini consilij in rebus explicati perpetuò gestis in Orbe terrarum, nec non seu sacris, seu etiā prophanis literarum monumentis est consentanea, vt nulla ratione vobis ab ea effugium sit. Quod si vos minùs illigauerit in salutem, quod vehementer mihi, & cuique bono optandū est, nullisq; rationibus permoti à vestra istiusmodi peruicacia Pharaonis prisci hæreditario iure quodā furentes animos abducere contempseritis, illigabit oppidò in damnationē; nequē enim ambigēdum, quominùs innocente DEO vestræ cladis, quem iustissimum, consultissimūq; oportet esse, in profundum immanis, horrendiq; pelagi mergendi, ac per infinita æternitatis stadia excrucianti sitis.

DE DAVIDE
REGE

Quæstio multiplex.

DE DAVID
REGE

Questio multiplex.

De DAVIDE REGE
 Ad SIGISMVNDVM THADÆVM
 EPISCOPVM CALATINVM
 VIRVM ILLVSTRISSIMVM
 BARTHOLOMAEI TORTOLETTI
 Quæstio multiplex.

VLTÆ à natura infi-
 tæ affectiones sunt ho-
 minum generi, quibus
 animus aut perturba-
 tur, aut alitur: sed nul-
 la est apud ingenuos perindè acris,
 & vehemens, vt illa, quam appellant
 in scholis appetitum propriæ excel-
 lentiae; alij honoris, & gloriæ cupi-
 ditatem, cuius vi nequè labores, ne-
 què pericula pertimescimus, vt me-
 tam nobis propositam consequamur.
 Hanc continuò sequitur cognitionis
 amor; quod iter videtur indubium,
 quo

quo pergatur ad gloriã. Et hoc est, quod magnus inquit Peripateticus.

*Ar. in
Metaph
Ar. in
Postor.*

Omnes homines natura sine desiderant.

Nam licet scire sit rem per causam cognoscere, & vulgò referatur ad scientias; artium tamen nulla est, quæ sua principia, suas causas ignoret: nequè verò militaris virtus erit ad famam, nisi Imperator, & miles ratione vincendi calleant. Nos pacati homines, egoquè in primis senio confectus, quod primum est scire, in literis ponimus, atquè huc omnes ingenij, industriæq; opes conferre non dubitamus. Quæ cum ita se se habeant, quicquid eò spectat, quod videatur esse præclarum, illud sanè avidius amplector: canes hoc in genere prædæ secutus, qui acuto narium spiritu cuncta vestigant. Hanc viam insistenti geminæ se obtulere lucubrationes Philonis, & Sophronij (meorum quidem amicorum, sed qui ut

vani-

vanitatem, plaufumq; humanarum
 laudum, ac fortiffè inuidiam fugiāt,
 amant ficta nomina) quæ Dauidem
 Regem maximum tūc censeant, tūc
 vindicant. Et profectò si eruditionē,
 industriamq; cogito, tantū abest,
 vt mihi videantur contemnendæ, vt
 etiā ad ideam prisci æui propiūs ac-
 cedere non diffitear. Quamobrēm
 auctores, qui eas scripserunt, si dili-
 gebam antea, nunc mirificè & amo,
 & colo. Cumquē nostrate lingua di-
 ctatæ forent, vti res ipsæ meum pla-
 nè genium alliciebant, sic etiā in
 Latinam transferre operæ pretium
 existimaui, vtpotè tanto argumento
 magis idoneam. Arte, ac methodo
 sū magnoperè delectatus; nouæ enim
 visæ sunt mihi, nec valdè abesse, quo-
 minùs apud Iudices causa agatur, re-
 moto tamen forensi strepitu; nam dū
 alter alterum consulit, in Dauidē in-
 uehitur; per alterū respondendi par-

tibus satisfic. Dialogorū quippè forma, quamquàm eloquens, & luculenta, iampridèm exoleuit penès omnes, quasi fastidiant; atquè vt vt sit, Platonis, ac Tullij linguenda est diuinis ingenijs. Disputatione pressa, vti, breuibusq; & acutis agere Syllogismis, siuè Enthimematibus scholas sapit, & orientis æui primitias: Quaidèm re, licèt illa certior sit explorandæ veritatis industria, tamèn non sinè tædio mihi redire in puerum videor: etenim eam rationem, quæ instrumentum est ad finem, prò fine statuere solet prudentium nemo: sed propterea scientijs imbuimur, vt vlu veniant vel ad loquendum, vt in concionibus, vel ad scribendum. Egrediè Cicero, qui rigentes Philosophiæ scopulos cicurauit, & ad oratoriam amœnitatem traduxit. Cæterùm argumentatio tota ex intimo sacræ Paginæ penu deprompta, & diuinis

uinis hausta fontibus, non riuus sca-
rens; quod hodiè rarum. Has tibi
per me communes fieri nostra suavit-
tùm necessitudo, & obsequium ergà
te meum, tùm similitudo studiorum
ingens: Neque à tua voluptate alie-
num fore arbitratus sum, quod mihi
suauissimum fuisse etiàm, atque etiã
fateor. Tibi, inquã, SIGISMVNDE
Præsul Illustrissime, qui & magnos
in literis viros amas, & quæris, &
summus ipse inter eos es. Etenim &
multiplici eruditione præcellis, & in
Sanctorum Patrum laboribus desu-
dasti assidue, & eloquentiam quàm
qui maximè, coluisti. Quæ studia
eouſquè temperasti sempèr cum vita
ciuili, vt neque ardor in literis soler-
tiæ in rebus agendis impedimento
fuerit, nequè rerum agendarum so-
lertia vestigandis literis, sæpè etiam
ſcriptione ornandis detrimentum at-
tulerit. Quæ res tùm acumen viui-

dum ingenij tui, tum vim iudicij præferunt singularem. Sed iam tibi moram iniicere diutiùs nolo, quominùs vtrumque audire valeas. Ad tuum tribunal ambo stant; tuum iudicium subeunt. Tu æquas præbeto aures differentibus, & controuersiam dirimè, quà opus fuerit. Philo prior in arenam descendit.

AD SOPHRONIVM PHILO.

CUm duo sint, quæ in communi hominum usu vt plurimùm accidunt, alterum incredibilis diligentia in Virorum illustrium vitijs, si qua sunt, inuestigandis; alterum impatiēs sollicitudo in amicorum turpitudinibus celandis, aut nauitèr excusandis, haud satis commodè statuere valeo, an impulsu naturæ id fiat, an amore virtutis, nam vtrunquè censerì potest. Tamèn cum de veteribus res
est,

est, atque à pluribus seculis extinctis, neque aduersus veteres odium, inuidia, beneuolentia, cæteræq; animi affectiones vigent, ad virtutem potius referendū puto quicquid studij huiusmodi vsurpatur in vita, quàm ad perturbationem quampiam. Quod de me in primis affirmare idcirco licet, quoniàm meorum consiliorum intimus mihi ipsi testis sum, qualis prætereà nemo. Etenim aut veritas quaeritur, neque à laude abest eiusce generis perquisitio; aut ideò scrutamur, vt videre liceat, qua ratione Virum alioqui præclarum à contumelia, & dedecore, si qua noxa inficitur, tueri possimus; & hoc cum laude coniunctum est. Mihi cum primus fuerit educatione optimi Patris sacer Bibliorum tritus liber, David Rex insedit animo intimus, & cultus in paucis. Mirabar sanctitatem hominis in summa fortuna, prudentiam, fortitudinē;

Laudabam studia religionis, bella feliciter confecta, regnum opulentum posteris traditum. & magna me cupiditas plerunque incessit scribendæ vitæ tanti Principis, nisi nonnullos in scopulos incidissem, qui cum ad vitium nonnihil spectare videantur; nequæ de eo audebam dicere, quod Virum absolutissimum minùs deerer, nequæ me nullius ingenij hominem resoluendis eiusmodi nodis idoneum esse sentiebam; meque ipsum, non Davidem, condemnabam, cui criminis notam inurere profanum est. Ambrosius quidem Vir sanctissimus, & sacrarum literarum lumen eximium Apologiam scripsit pro Sancto Davide admodum elaboratam, & utroque dignam; imò geminas, si modò posterior illius est, de quo valde dubitant viri gravissimi, ac præsertim Bellarminus doctrinæ, atque innocentia laude, quam purpura clarior.

Sed

Sed præter Vriæ cædem, atque eius cum vxore consuetudinem, nihil attingit, quod ad eas rationes pertineat, quæ mihi negotium facessunt. Alij, quos viderim, aut leui calculo transigere, ea illi fortassè vitio, danda minimè rati, quæ ne sacer quidè de-
dit Historicus, qui nobis ad rectam rerū lineam propositus est; aut mihi omninò non satisfaciunt, qui non mysterium quæro, sed literā. Quamquàm autèm scribendæ vitæ, quod alij illustriùs fecerunt, vnà cum vigente ætate ambitio deferbuit, tamèn iucundissimum mihi erit illud impetrare, ne quid caliginis hac in re animum occupet, quominùs veritatis lumen perfectè videre priùs queam, quàm ad sepulchrum perueniā. Quocircà tu Sophroni humanissime, qui tantus es vir, tam sapiens, & in sacris voluminibus versatus, patere, te etiā, atquè etiām obsecro, vt ad te persu-

gium habeam, ac de tuo fonte petam salubrem laticem, quo mea hæc sitis extinguatur. Vetus est hic in Ecclesia mos. Confulebant se inuicem de rebus dubijs antiqui Patres, Consuluit ipse Hieronymum Augustinus; & mihi despecto homini est honorificum postulare, & tibi summo viro non indecorum permittere. Quod cum ab tua humanitate constantè mihi pollicear, ad proponendas Quæstiones huiusmodi accedere neutiquam dubito.

Quæ Davidis errata sacrosancta fatetur Historia, quorumq; ipse pœnitens (præter diuinam ultionem, quæ statim secuta est) defleuit insaniam, mei non est propositi recensere. Non Uriæ interitum, non in Bethsabea dedecus, non in censendo populo ambitionem attingam: satis in hac palæstra, vti modò memoravi, D. laboravit Ambrosius, laudauitq; hominis

nis pœnitentiam. Quæ commissa, prout nupèr inquiebam, eidem non videtur vitio vertere sacer textus, ea mihi in controuersiam nonnihil cadunt, & senis capitibus continentur. Primū ad Nabalem pertinet in Carmelo. Secundum ad Amalecitē adolescentem qui Saulis obitus nuntius fuit. Tertiū ad excidium Urbis Rabbathæ Ammonitarum. Quartum ad Amnonem primogenitum Regis. Quintum ad Sibam seruum Miphibosethi. Sextum ad præcepta pleraque Dauidis vltima filio tradita Salomoni.

Primi Regum c. 25. prioris facti in hanc sententiam dictatur historia, Dauidem Saul inuidia virtutis, & odio successionis cum delectu trium milium acerrimè insectabatur. Illi per inculta, & solitudines vago, & profugo nusquàm tutus consistendi locus erat; & præda non sinè periculo

ex hostibus capta, ægrè vitam cum suis stipatoribus sustentabat. Fortè ad Carmelum montē secesserat aliquandiu. Ibi Nabal homo potens, opulentusq; agri, & pecorum valdè pascuis vberrimis utebatur. Vbi adfuit rondendi tempus, quam rem incolæ magna cum ambitione, & conuiuiorum pompa celebrabant, David ad Nabalem rogatum misit, vt quandoquidè nullum à suis detrimentum ceperat, imò eius rebus defensionī fuerant, præsentibus suis annonæ difficultatibus subuenire vellet. Renuit ille homo durus, vti locupletes plerunquè solent, & sermonibus acerbis malè habitos nuntios remisit. David indignitate rei, & contumacia hominis laceffit cum expedita strenuorum quadringentorum manu mouit è loco eo consilio, vt tantam contumeliam in Nabalem, vniuersumquè Nabalis sanguinem interne-

cione

QVÆSTIO MVLTIPLEX. 91

cione pessima vlcisceretur, perfecissetq; nisi Nabalis vxor Abigail matrona prudens comperta iniuria, & periculo caput, obuiam profecta festinantem placasset vltorem, & laboranti commeatu militi opem tulisset.

Hac in re, si ritè animum aduertimus deliberata voluntas vlciscendi erat, quæ satis est ad constituendum facinus de Iure Diuino. Neque enim audiendus mihi videtur Abulësis (quod pace tanti viri dictum sit) qui eiusmodi voluntatem Dauidi fuisse negat, cum verba textus contrà pateant. Itaque in controuersiam non temerè vocari arbitror, id nec ne bono iure Dauid patrare potuerit, an fecerit contrà fas. Quod ad rem familiarem attinet, palàm est penès omnia iura humana, diuinaquè vnumquemquè dominum esse rerum suarum, deque ijs statuere arbitrio posse. Quocircà
si po-

*In pri-
mum
Reg.*

Exod.
c. 20.

Ezech.
9. 18.

si postulata Davidis reiecit Nabal ;
nequè suamet alienis hominibus per-
misit , suo iure usus fuit . Quod si
David hoc ad suam spectare offensam
iudicavit, & ad ultionem rapiebatur,
iam non est petere, sed velle vi, quam
vi itidem repellere licet : neque enim
ius ullum Davidi erat in rem Nabalis;
atquè idcirco peccasse videtur aduer-
sus Decalogum , qui alienam rem
apertè vetat non modo attrectare ,
verum etiam concupiscere ; vi auferre
multò magis . Quod ad personā spe-
ctat , mihi verò in mentem non ve-
nit , quam ex æquo obtineret David
potestatem in vitam Nabalis , ut in
illum tamquàm in fontem animad-
verteret, & (quod grauius est) inno-
xiam familiam deleret ; nam *anima* ,
quæ peccauerit ipsa morietur ; Nondum
enim erat Rex, quamquàm successor
destinatus , nequè in successorem ius
recidit, nisi præcessoris resolutò priùs
iure;

iure; quæ res nulla indiget probandi necessitate. Vbi autem quis obijciat censendum esse ex eo tempore translata fuisse in Dauidem regnandi facultatē, quo eum DEI iussu Samuel vnxit, si de radice, ac titulo loquimur, non dissentio; si de vsu, & de eo, quod de facto secutum est, secus oppidò statuendam; etenim & admodum puer, ac regni incapax vnctus fuit, & haud prius etiam post Saulis excessum capeffuit dominationem, quàm suffragium populi accederet, ac legitima electione confirmaretur. Quamobrēm cum pœna infertur ab homine potestatem minùs habente, hoc quoquē aduersùs Decalogum est proximum interimere; extatq; disertis verbis in Leuitico c. 19. *Non queras ultionem, neque memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Alias leges nostro in casu afferre non est necesse, quàm Moyfis veterem, quæ Dauidi nota, peni-

1. Reg.
c. 16.

Leuit.
c. 19.

*Eth. 7.
c. 1.*

Pf. 13. 1.

Pf. 7.

penitùs, & perspecta. Demus autem
omne ius regium quoàd vsum quo-
què penès Davidem legitimè fuisse:
ac virum quærimus omnibus nume-
ris absolutum, de quo sine rubore
dici queat fuisse hominem secundum
cor DEI. Cuiusmodi apud Ethni-
cos summæ, & perfectæ virtutis viri
Heroës vocabantur, & Arist. Ethic. 7.
c. 1. hanc appellat Heroicam, & diui-
nam virtutem, quæ humanitatis fines
vtiquè supergreditur. Porro imma-
nitati cum sit opposita, qua ratione
absquè mansuetudine constabit, quæ
primo loco ad ipsam pertinet? Quo-
modò clamabit immunis David à
nota mendacij? *Memento, Domine,
David, & omnis mansuetudinis eius?*
*Quomodo iurabit? Si reddidi retri-
buencibus mihi mala.* Et complura ge-
neris eiusdem? Et profectò mea du-
bitatio nō parùm ex eo fouetur, quòd
inhibuit DEVS per mulierem indi-
gni

gni operis perfectionem ; tametsi , vt paulò antè monstratum est , iam cõceptum , patratumq; animo fuerat ; pari namquè procedit gradu homicidij cum stupro ratio , de quo prodidit ipsa veritas . *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam , iam moechatus est eam in corde suo .*

Venio ad secundum locum , quæ primo cap. 2. Reg. habetur narratio . 2. Reg.
c. 1. Saul cum Philistæis aduerso Numine signa contulerat ; pulsus , profligatusq; tres etiam in cæde populi amiserat liberos . Ipse in fuga faucius , & languens , ne in hostium imminentium manus viuis ad ludibrium perueniret , gladio incubuit : Cumquè transuerberatus nequè viuere , nequè mori posset , Amalecitem vocauit adolescentem , qui extremam sibi manum ad necem præberet . Paruit adolescens , desperatis omninò rebus ; & ad Dauidem , quem sciebat oraculo regna-

regnaturum, vnà cum regijs insignibus contendit. David audita re, opinantem iuuenem se fausta nuntiasse, prout fallitur humana mens, tãquàm violatorem regij fastigij, & sacrilegum, obtruncari mandauit.

Non hoc in facto disputare libet de Dauidis auctoritate, de qua non temerè fortassè ambigi potest; nam etsi Saul decesserat, nondùm tamèn fuerat David suffragijs populi confirmatus. Sed cum seu adolescentis animum, seu facti ipsius naturam explo-ro, illius miseri crimen oppidò non inuenio. Desperata salus Regis erat; Rex iubebat; quid gerendum? nequè enim imperito, & alienæ religionis homini compertum esse poterat, quid fas esset. Eam vltionem ad tuendam opinionem Dauidis virtutis regnum inituri, atque ad beneuolentiã populi conciliandã pertinere inquiet Politici. Nam cum Saul crudelis in-

primis

primis inimicus Davidis fuerit, videbatur profectò argumentis omnibus declarandum Davidem nequè consensisse cædi eius, nequè voluptatem ex ea percepisse. Addent è Republica fuisse huiusmodi experimento à nece Principum cæteros detertere. Sic Alexandrum supplicio affecisse parricidas illos, qui Darium confo-
derant, quamquàm hostem; Sic Dictatorem Cæsarem Pompeij interfe-
ctoribus minimè pepercisse; Sic Claudium Caij, Vitellium Galbæ occidionem ultos fuisse: Hanc esse Regum
omnium causam, quam negligere iuxta indecorum, & periculosum; tradito nimirum Principibus more munimentum ad præsens, in posterum ultionem. Ita Curtius, Iustinus, Tacitus, Iosephus Flavius, & alij plures. Ego verò ad hæc bina capita, nisi fallor, per quàm facile respondebo. Hoc autèm postremum, vt ab eo exordium sumā,

*Curt.
l. 7.*

*Plut. &
alii.
Ioseph.
Ant. l.
19. c. 3.
Tacit.
Hist. l. 1.
Tacit.
Hist. l. 1.*

nihil me mouet; etenim nulla est in rebus similitudo, nulla proportio. Darium Bessus proditionis reus vulneribus cōfecerat; Pompeium Ægyptij Spadones specie honoris, & amicitiae contrucidauerant. Galbam deterrimi homines obtruncauerāt; Caiū sui milites interfecerant; in omnibus hisce cum perfidiæ crimen locū haud mediocriter habuerit, pœnas meritò dederunt. Nihil tale in Amalecite, qui adeò insons, vt illi Saul suæ calamitatis finem debuerit; David autem prout ipse postea fassus est, *etiam mercedem dare prò nuntio*. In primo Politicorū argumento maior fortassè moles censenda est. Davidi existimationem, & famam suam eo præsertim tempore validis significationibus fuisse muniendā, suspicionemq; auertendam, ne grata ipsi fuerit Saulis mors, haudquaquàm dissentio; ac cum aliena iniuria, & detrimento, nego,

nego, multò minùs cum innocentis hominis extremo supplicio. Non enim sunt facienda mala, vt indè sequantur bona, & fiat ius, ac pereat mundus, vsurpant vbique Iureconsulti; cum præsertim non deessent instrumenta idonea, quibus David conceptam de se opinionem tueretur. Quod si secùs foret, omne oppidò flagitium liceret, quod Principi commodum videretur. Et profectò hùc potissimum pertinet prudentia Politicorum, qui eousque dominantium famam obtentui habent, vt illis eam ob causam omnia fanda, infanda permittant, eaque ex dignitate, & Republica statuunt. Nequè ab re fuerit exemplum subijcere memorabile, quod Augustinus Nyphus doctrinæ Peripateticæ eximius illustrator, & vindex in suo quodam de Principe commentario recenset. Miserat Valentinus Dux (noti nominis Tyranni-

*Nyphus
de Prin-
cipe.*

nicidanè, an Tyrannus deterior, in-
 certum) Prætorem sibi fidum homi-
 nem in Æmiliam, & Cæsena, si ritè
 memini, sedere iusserat, datis clàm
 mandatis, vt primarios quosdam ci-
 ues, qui sibi vel fuerant aduersati, vel
 in posterum aduersari potuissent, è
 medio tolleret, & papauerum capita
 meteret. Ille diligentèr quæsitis cau-
 sis executus imperium, totam breui
 impleuit luctu, & funeribus Ciuita-
 tem. Inde conferti ad Ducem que-
 stus, & validæ aduersus Prætorem
 accusationes. Omnibus Valentinus
 prò tempore satisfecit miti responso,
 dum nimirum primi illi motus, &
 recentia vulnera desæuissent; se pro-
 pedièm adfuturum, ac de rebus ex
 æquo cogniturum. Postquam acces-
 sit, patente aula cunctos benignè, ac
 liberalitèr excipiens tum viros, & ma-
 tronas audiuit, tum libellos supplices
 legit, & incredibili angi se simulans
 dolo-

dolore animi, Prætorem accersiri iussit. Vbi adfuit, tùm verò Dux minitabundus, & furens, quasi nihil tale præcepisset. Tunè (inquit) ausus es hæcce strages edere contrà fas, sceleratissime hominum, me inconsulto? atquè adeo indignas aspergere maculas meo nomini? Nequè expectata responsione, hominem nudato celeritèr pugione transuerberavit. Hoc immani prorsùs, barbaroque consilio suomet scelere in alterum callidè traducto nō modò se imperitæ multitudini, ad quam sanguis à Prætore fusus nequaquam spectabat, sed ijs quoquè, quorum de offensis agebatur, strenuè probavit insontem, ac benevolentiam singulorū non sinè magnis laudibus comparavit. Qui tamèn quàm rectus sit ad tuendam famam gradus, videant quicunque iustitiæ laticem vel summis labijs delibarunt, & de Politicorū sapientia dijudicent.

2. Reg.
8.12.

Tertio Rabbathæ clades succedit numero, de qua 12. c. eiusdem 2. Regum. Bellum atrox intercedebat Israël cum Ammonitis. Ioabus Dauidicarum copiarum Ductor summus Rabbatham hostium Urbem regiam oppugnabat. Cum propè esset, ut caperetur, quò gloriam victoriæ usitato ducibus more ad Regem trahe-
ret, cum de statu belli certiore fecit, ut novis cum delectibus accedere festinaret. Adfuit David; Urbem in potestatem suam redegit, diruit, vastavit, populum insigni crudelitate, ac sæuitia transegit; ferratos quippè super eum currus immisit, cultris in frustra cōcidit, plerosque spirantes adhuc in laterum fornaces iniecit, nullumq; omisit atrocioris supplicij genus, quod victis hostibus non inferret. Idem reliquis Ammonitarum oppidis fieri iussit.

At hic quoque vbi est, oro, Davidis

uidis toties decantata de se ipso mansuetudo ? Si verum fateri licet , Dauidem in Dauide non video . opera hæc notam præferunt barbari hominis , immanis , feri , non Prophetæ , non viri secundum cor D E I . Non Pœnus Annibal , non Sylla , non Marius aduersus victos adeò cruenti , ac truces fuere . Non Antiochi , non Neronæ , non Decij , Diocletianiq; truculentiora cruciatuum genera excogitarunt , quibus Martyres punirentur . Magnæ , inquires , iniuriæ intercesserant , violatis contrà ius gentium Davidis legatis , magnus contemptus , qui exempla itè non vñtata requirebant , vt cæteri deterrentur . At ultionem concedo ; sæuitiam nequaquam . Addes , à Moyse , ac deinceps Israëliticum populum constitutum à D E O fuisse dominum earum gentium ; itaque abuti eis licuisse prout libebat . Non aduersor ; sed huma-

nitas cogitanda . Homo sum, humani à me nihil alienum puto : Alteri ne feceris, quod tibi fieri minime velis . Hæc documenta, hæc præcepta naturæ sunt . Neque Athenodorus Roma digrediens aliud monumentum sui petenti Augusto reliquit, quàm ne mansuetudinem, humanitatem, clementiam exueret, per iram nihil statueret . Ludit verò, nisi fallor, Didacus Celada cum alijs, & acris, ac viuidi vir ingenij poëtam agit, cum abdicatam tantoperè hac in re à Dauide clementiam in amorem, & luxum refert, quo eo tempore laborabat, quasi vis amoris & impetus Veneris efferare mortales valeant . Ludit, inquam; nam etsi eiusmodi sententiæ locus foret; tamèn suum David scelus deplorauerat, veniam impetrauerat, Bethsabeam iam coniugem iusto in thoro apud se habebat, & ardentes illæ faces libidinis defla-

*Celad.
in In-
dith.*

deflagrauerant. Quocircà Heroica illa, & diuina virtus hoc in vſu victoriæ nequicquàm quæritur, cum, ni mea me decipit opinio, planè non extet. Porro iam iam in oppoſitum ſcena mutabitur.

Quartus dubitandi locus è ſequenti capite oritur 13. 2. Regum. Erat Dauidi filia nubilis nomine Thamar formoſiſſima puellarum eadem matre orta, qua Abſalom pulchritudine memorabilis. Hanc Amnon primogenitus Regis, qui ad maturam ætatem adoleuerat in ſpem Regni, cum perditè infando amore deperiret, tandem dolo inductam vi corrupit; tum libidine in odium verſa, ſeu flagitij fato quodam, ſeu immodicæ natura cupiditatis, vt aqua fit poſtquam æſtuauit, frigidior, contumelioſè increpitam domo expulit. Virgo, non iam Virgo, amiſſa pudicitia, & conuicij iniuria affecta lacrymabunda.

Abſa-

Abfalomo fratri rem aperuit. Nequè Patrem latuit facinus; sed indulgentia ex paterno affectu fractus, nequè sui potens ne verbo quidè incoestum castigavit adolescentem. Indè turbæ exitiabiles erupere, quæ statum regni conuellere, & in extremum discrimen adducere potuerunt; Amnon quippè à læso fratre interfectus: hic aliquandiù exul, deindè redux à Patre desciuit, magnū contraxit exercitum, Regem ipsum præcipitè egit in fugam. Quod ni occubuiſſet Abfalom in certamine cæſis fuorum viginti millibus, nequè penès Davidè ſtetiffet victoria, actum profectò fuerat de huius capite, ne dùm de regno.

Commendent mihi nunc, atque adeò imperent noſtri Theologi, & Canonum, qui ad conſcientiam pertinent, Collectores correctionis fraternæ neceſſitatem, qua in re tam
dili-

QVÆSTIO MVLTIPLEX. 107

diligenti laborant industria, cum vir sanctissimus tali in scelere non modò virgæ, sed linguæ parcit, cum Rex iustitia præcellēs subditi hominis nefarium crimen dissimulat, cum pater bonus impudentissimi filij execrandum, & væcors flagitiū silentio præterit. Etenim cum hisce omnibus titulis teneretur, excusationi satis minime esse videtur, quicquid in medium afferatur. An pepercit, quia cum recens esset ipsius vlcus ob Bethsabeam, aut erubuit exemplo, aut veritus fuit, ne animaduersio parū ponderis esset habitura, quòd æuò iam grauis in eodem cœno deprehensus fuerat? At Tiberius Imperator homo Ethnicus, & vitiorum mancipium turpe, ea in cæteris flagitia seueriùs vindicabat, quorum ipse maxime flagrabat infamia. Itaque ex eo causæ nihil erat, quominùs David noster boni patris, bonique regis partibus

Dio.
l. 57.

tibus satisfaceret. An paternæ benevolentia, cuius incredibilis vis est, sic danda est huiusmodi dissimulatio, ut culpa caruerit? non cōcedo; etenim L. Brutus, quem admirari non desino, veritatis licet lumine destitutus, binos tamen filios Reipublicæ causa securi subijcere non dubitavit. Paterna quidē benevolentia, & metus, ne Amnoni mœrorem afferret, in causa fuere, cur nulla significatione David offensionem suam testaretur, cum id facer asserat textus disertis verbis; sed non video, qua eum ratione tueri possimus, quominus & in DEVM; & in Rempublicam peccauerit. De DEO nihil attinet disputare, nam hoc est in primis, de quo quæro, & tuam, Sophroni, sententiā desidero, qua ratione David à peccati labe immunis censerī queat, cum peccanti graviter filio nihil pœnæ irrogat, nihil obiurgat, nihil succenset, ne

*Iu. l. 2
Plut. &
alii.*

ne temerè gloriatur, quandò ait. *In* ^{Ps. 100.}
matutino interficiebam omnes peccatores
terræ. & alibi. Dixi iniquis nolite ini ^{Ps. 74.}
què agere, & delinquentibus, nolite exal-
zare cornu. Sed de Republica non si-
lebo. Nam reos plures creat, qui vnũ
non punit; non odio quidẽ illius,
sed ne reliquis exẽplo corruptis Res-
publica dissoluatur. *Maximam* quip-
pè *illecebrã esse peccandi impunitatis spẽ*
Tullius noster asseuerat summa pru-
dentia. Domestica verò documenta
quantum momenti afferant ad po-
pulum coërcendum, superuacaneum
est oppidò memorare: etenim illud
continuò vnicuique in mentem ve-
nit, si Rex suo sanguini non pepercit,
ne cæteris quidẽ peccandi licentiã
impunè futuram. Neque enim clàm
res fuerat, sed per Vrbem palàm fœ-
mina princeps, filia Regis venustissi-
ma, scissa talari tunica, lamentata,
facinus domum peruenerat. Quod
si quis

si quis obijciat de mansuetudine,
 quasi hæc silentij causa Dauidi fuerit,
 & memorabile illud recenseat magni
 Principis dictum, abdicare velle se
 principatu, si ad puniendum princeps
 sit; se autem ad prohibendum esse,
 ne sint, qui puniantur; nihil est, quod
 magnoperè laboreat; nã & mihi pau-
 lò ante principibus commendata mã-
 suetudo, clementiaq; fuit, & adhuc
 est reliquum, vt eam sæpè commen-
 dem: At modum requiro; si enim
 David piaculo quopiam mulcasset
 Amnonem, aut saltèm arguisset, tot
 priuatis, publicisq; incommodis lo-
 cū minimè reliquisset; placatus quip-
 pè Absalom animaduersione Patris
 aduersus reum non geminasset vltio-
 nem, non turbæ, non defectiones,
 non bella Ciuilia secuta fuissent. Sic
 scelerei successit scelus, & alterius al-
 terum poena fuit. Sic David, vt ait
 Arbiter, quod remisit, passus est. Quo-
 circa

QVÆSTIO MULTIPLEX. III

circà quodcunq; effugium capere velimus, vereor, vt tueri liceat, quominus David fuerit aduersus liberos indulgentiæ nimius : neque enim vel cum Absalom fecit sibi currus, & equites, vel cum idem postea gessit Adonias, quæ res ad occupandum regnum spectabat, corripuit eos aliquandò, prout apertè patet in textu. Imò nec connuere tantum consuevit ad crimina liberorum, sed ad cognatione quapiã sibi coniunctos eadem quoquè pertinuit indiligentia; nam Ionadabo fratris filio per eum impunè fuit, & Amnoni modum sororis opprimendæ demonstrasse, & Absalomi propositum fratricidij illi antè compertum, quàm accideret, parenti regi non reuelasse, quò imminenti malo obuiam iret; Quæ fuisse vtraque capitalia.

Nunc transeamus ad quintum capitulum, cuius rei series 16. & 19. 2. Regum

2. Reg.

c. 15.

2. Reg.

c. 1.

2. Reg.

c. 13.

2. Reg.

c. 16.

c. 19.

gum describitur. Fuerat Ionathæ Saulis filio, quem David dilexerat plurimum, filius Miphibosethus claudicans, & pedibus ab infantia infirmus. Hunc quæsitum Rex ob charitatem patris inter conuiuias regios adhibuit, & auitis agris ditauit, dato Siba curatore, qui Saulis olim seruus fuerat. Ingruente domestico bello, cum ingentem Absalom è coniuratis tribubus armasset exercitum aduersus Patrem, & Hierosolymam infestis agminibus peteret, Rex improuiso capto fugæ consilio, immani periculo se subduxit, omnes boni, spectatæq; fidei Regem secuti sunt. Miphibosethus cum idem facere concupisceret, nequè per imbecillitatem pedum liceret, Sibæ præcepit, vt sibi iumentum sterni curaret. Ille non despexit modò, sed quodcunque heri consilium anteuortens cum cibarijs etiàm Regi occurrit, & eundem homo iniquus

quus falsò detulit, tanquàm Hierosolymis substitisset, spe recuperandi in tanta rerum perturbatione aui Saulis imperij. Eo impetu nihil prætereà quæsiuit David, sed iræ impatiens spoliato bonis omnibus Miphibose-
tho, cuncta delatori seruo adiudica-
uit. Vicit Rex viginti millibus rebel-
lium cæsis, & ipso Absalomo belli
causa. Reuertenti in Regnum Regi
Miphibosethus, qui rem compererat,
conscientia fretus obuius fuit; percū-
tantiq; , cur secum profectus ad ca-
stra non fuisset, singula exposuit, se-
què nauitèr calumnia purgauit, illo-
tusq; & intonsus à die fugæ regis aspe-
ctu fidem defensionis fecit. David ni-
hilominùs se iam de re ipsius fami-
liari statuisset inquiens hoc vnum in-
dulsit, vt cum Siba diuideret fundos.

Duo nobis hoc in iudicio se se of-
ferunt inuestiganda; alterum, an pru-
dentèr David fecerit, cum Sibæ præ-

cipiti facilitate fidem habuit, & prætulit seruum ingenuo, eique eiusdem domino; alterum, an iustè, cum inauditum spoliauit Miphiboseethum, neque re deindè comperta, sanauit erratum, & Sibam pro illata calumnia mulctauit. Quod ad iustitiam pertinet, quæstio est, an iure posset ea facere, quæ fecit; quod ad prudentiã, an deberet. Ac primum omnibus legibus cautum est, ne quis damnetur indicta causa. Et quidè DEVS ipse iustitiæ fons, & legum pater satis statuit initio rerũ modum iudicij, quipè qui Adamum, Euam, Caimum causam dicere antè iussit, quam aduersus eos sententiam ferret. Neque aliud crimen furens Clodius Cicero-
ni obiecit, quo in exilium pulsus est, quàm quòd Ciues inauditos, quanquàm in coniuratione deprehensos, necari mādauerat. Eoque magis videtur fuisse Dauidi supersedendum, & sen-

*Gen. c. 3
c. 4.*

*Plut. c.
alii.*

& sententiæ ictum suspendendum,
 donèc audiret Miphibosethum, quòd
 hic ingenuus, & dominus, Siba ser-
 uus. Cum autem inter ingenuum,
 & seruum, herum, & famulum res
 est, & quæstio mendacij, tùm verò
 satis æqua præsumptio habetur ad-
 versùs seruum. An obsecrum for-
 talsè est apud Iurisperitos, & Vlpia- ^{Vlp.}
 num in primis *seruos pro nihilo compu-*
tari, nequè haberi in hominum numero?
itaque ne in testamentis quidè m testes sũt.
 An antiquo iure Romanorum non
 cauetur, ne de seruis haberi quæstio
 in dominos queat? quam ob causam
 in orationibus pro Rege Deiotaro, &
 pro Milone magnopere queritur M. <sup>Cic. prò
Deio. &
prò Mil.</sup>
 Tullius de impudenti aduersùs do-
 minos seruorum licentia. Negabis
 fortalsè Sibam ex eorum fuisse seruo-
 rum numero, de quibus leges lo-
 quuntur. Iosephus certè Flavius cum <sup>Ios. An-
tonius
l. 7. c. 6.</sup>
 vocat Saulis libertum (si interpreti

credimus) siue manumissus fuerit patroni clementia, siue liber factus beneficio Mosaicæ legis, quod septennio continebatur. At sacra Bibliorum historia eum appellat ubique seruum, & ipse oppidò Miphibosethus. Quâobrem qualiscunque seruitus illa foret, seruus erat, & conditione minor. Addes fractus David magnitudine calamitatis haud sui compos adeo fuit, vt semet colligeret, atque maturè deliberaret, quid fas esset. At vir fortis, qualem mihi Dauidem prædicant sacra Paginæ, ne summis quidem in periculis sui ipsius amittit imperium. Neque verò ipse David rebus illud amisit in reliquis; nam & idonea de bello consilia cepit, & Seimeij ferendas iniurias sapienter disserruit, & Abisæum ultioni inhiantem repressit. Quòd si nequè iustè, nequè prudenter se fecisse comperit, vbi defunctus iam periculo audiuit Miphibose-

2. Reg.
4. 16.

bosethum, quare eundem in integrum non restituit, indemnemq; esse imperavit? quare Sibam ob tantam calumniam (cui flagitio sunt leges infensissimæ) supplicij meritis non affecit? quò ritè appellare DEVM posset. *Iudica me Domine, secundum iustitiam meam.* Si unicuique suum tribuere iustitia est? An verò cum Politicis sentiendum est nobis, qui nunquam Principi contendunt esse committendum, ut si quid gesserit minùs idoneum, illud retractet, corrigatue, ne pecasse videatur, & dignitati suæ vulnus infligat? Ego autem huiusmodi præcepto nunquam bono Principi obtemperandum putaverim, in quo non nostri tantum Theologi, sed ne Cicero quidem, aut Aristoteles, aut alij huius notæ conveniant Philosophi, qui de officijs, & virtutibus scripserunt, quodquè DEVM sine controuersia accersit.

ultorem. Nobis enim luce clariùs sub
oculos cadit nihil perindè in discrimina,
& calamitates regna conijcere, quàm errata
sustinere, si qua regibus exciderunt; & hoc est, quod
Ps. 41. idem David pronuntiat. *Abyssus abyssum inuocat.* hoc est quod apud Philosophos solemne habetur. Dato vno
incōueniente, multa sequuntur, quasi
verò errare infamia sit, nequè adeò
res humana, vt cum homine nascatur.
Theodosius quidè tantus Imperator, cum cædem Tessalonicae fecisset satis iniquā, qua & in DEVM,
& in Rempublicam peccauerat, & fateri suum crimen, & impositam à
D. Ambrosio pœnitentiam palàm accipere, atque perficere nō erubuit.
Itaque certiores difficultatis huiusce solutiones afferendæ sunt mihi, ne
rubigo vetus in animo perseueret.

3. Reg.
6.2.

Iam peruenimus ad nostræ dubitationis vltimum calculum. Res est

2. cap. 3. Reg. David in suprema cō-
stitutus vitæ periodo Salomonem fi-
lium iam ab se Regem declaratum,
vnctumq; à Pontificibus solemni ritu
acciri præcepit. Multa docuit ad reli-
gionem, ad regnum spectantia, mul-
tisq; imbuuit adolescentem salutaribus
institutis. Sed nonnulla intermiscere
non dubitauit, quorum causa videat-
ur sermo ille propiùs accedere ad
postremam Tiberij ad Senatum Epi-
stolam de Seiano. Nam & habendā,
referendamq; aliquibus pro fide, &
officio gratiam monuit, & Ioabum
vniuersæ militiæ tandiù præpositum,
laborumq; & victoriarum perpetuò
aut socium, aut ministrum interfi-
ciendum ostendit; Nequè Semeio
parcendū censuit maiestatis reo, qui
fugienti regi ab inuasionē, & perni-
cie rebellis filij tūm contumelijs, tūm
lapidibus infestus nefariē fuerat; ta-
meti ei David veniam dederat, ne-

Di.
l. 58.

què propterea gladio iurauerat perituum.

O' miram cōditionis humanæ imbecillitatem. Vir sapientissimus, mitissimus, religiosissimus, & secundum cor D E I, quo tempore è vita excellentibus omnia composita, pacata, liberalia subire animum & naviter debent, & profectò solent, ipse iniuriarum memor, indignationis tenax, iræ nimius spectat ultionem, ipse imperat, iam iam ante diuinum tribunal causam dicturus. Quis mihi nōdum explicet tam difficilem? quis me ex hac salebra securum educat? Hic sanè potissimum locus tuam, Sophroni, sapientiam, & aciem ingenij postulat. Non patiatur DEVS Optimus eo mihi fatalis periculi articulo quidpiam tale in animum cadere. Inter vlnas veniæ, inter brachia pacis emoriar, & ultimum spiritum CHRISTO reddā CHRISTVM

STVM imitatus, qui pro suis etiam Crucifixoribus exorauit. Tùm me nactum meorum remissionem scele- rum cogitabo, cum alijs pepercero. Viuant inimici mei, sint felices, sint beati, quicquid commiserunt in meũ caput, fortunas, dignitatem, famam- què, nihil ijs in oculis summi Iudicis detrimenti afferat, obliuione insupe- rabili deleatur. Sed excipies. Causa Regum alia est: exemplum subditis relinquendum, ne audeant tentare fortunam principum, ne ludibrio ha- beant, ne contemnant: *esse ultorem, quisquis succedit.* Acutè disseris: at hoc erat Salomoni ex officio statuendũ, non Dauidis ore, sententiãq; decla- randum. Ioabus quidẽ Abnerum, & Amasam geminos exercitus prin- cipes dolo confoderat: sed ab ipso Rege fortassè occasio, qui vt nouos, & nupèr hostes sufficeret, Præfectu- ram Ioabo aufererat duci veteri, & fido.

Tacit.
Hist. l. 1.

fido . Neque enim censent viri gravissimi magnis capitibus , & auctoritate , potentiaq; præcellentibus adimendos esse magistratus , in re præsertim militari , nisi simul & vitam , propter pericula , cum imperijs assueti contumeliam tolerent intemperantèr . Ità cum Seiano actum sub Tiberio . Ità cū Vallestaimo sub Ferdinando II. nostris temporibus . Ad-
do . Abnerum apud DEVM condemnabat Isboseho negata fides, Amasam Davidi . Nam de Abnero quid hoc fuit ? postquam Saulis domum regendam suscepit eiusdem filium per tribus ostentavit , Regem constituit , ex leuissima deindè mulieris causa , perfidiam induere ? ab eo deficere ? ad Davidem ipsius hostem populum , exercitus , regnum traducere ? Amasam autèm adversus Regem matris suæ fratrem Absalomi copias ducere ? acie configere ? illius latus mucrone

crone petere, à quo ipsius opes, & fortuna pendebant? Rei erant: quan-
vis è pravis eorum operibus diuina
sapientia (quod illi solemne est) bo-
nos exitus deriuauerit, tamèn suppli-
cij expertes non esse permisit, & do-
lum dolo rependi voluit. Quòd si
plurium iam annorum spatio flagitia
eiusmodi David silentio transegerat
nimiam Ioabi potentiã veritus apud
exercitum, cur ea tempestate, qua
clementiam potius, memoriamq; me-
ritorum æquum erat dominari, cum
is toto vitæ suæ curriculo labores, &
pericula pro Rege obierit, quorum
numerus subduci nequit, quàm ma-
lefactorum recordationem vigere, &
sanguinis sitim, cur, inquam sangui-
nem iubet? Insidiosa, nedùm specio-
sa profectò est illa clementia, quæ nõ
remittit pœnam, sed differt; nequè
gratus est, qui ad tempus tantum
memoriam tuetur beneficiorum. De

Semeio eadem ratio, imò ex eo potior, quòd Ioabo David homicidia illa nusquam legitur condonasse: Semeio autem & condonavit iniuriam, & iureiurando confirmavit se hominem non occisurum. Dices, non occidit. Bene habet: at ergò Iusiurandum captiosum mihi, virum simulatorem, & vafrum, atquè prorsus de schola Tyberij, aut Ithaci das? etenim qui per alium facit, nonnè per se ipsum facere videtur? Regula hæc Iuris notissima est; nequè leges minore pœna iubentem puniunt, quàm perpetrantem scelus: Satis enim Salomoni David disertè imperavit, ut deduceret canos eius cum sanguine ad inferos. Prætereà quàm hic David contraria differit ijs, quæ dixerat Abisæo, præcepisse nimirum Semeio Dominum, ut sibi malediceret? nam si præcepit Dominus, cur ille puniendus? Haud mihi tamen in-

men-

mentem venit aut negare, quin tuta
 isthæc conscientia facere potuerit, aut
 res gestas tanti viri (homo quippè
 rudis, & cœcutiens) dijudicare; sed
 cum perfectam illam, & absolutam
 virtutem requiro, eò me naturæ ge-
 nius impellit, vt nihil ad eius glo-
 riam pertinere perindè existimem,
 ac si mansuetudo, clementiaq; fuisset
 illi sigillum vitæ, vltionis seueritas
 abfuisset, Testamentum sanguinum
 ne in cogitationem quidè irrepsis-
 set, carnificinæ dedecus exulasset; imò
 si reos etiam illos nouo Regi com-
 mendasset, ne quid propterea detri-
 menti caperent; Semeium præsertim,
 ne peculiare suas, & priuatas iniurias
 vsque ad nouissimum vitæ spiritum
 persequi videretur. Magnamini ho-
 minis est, inquit, Seneca, iniurias de-
 spicere. Subdo ego: in calce autem
 vitæ etiam pij: & nihil æquè, seu re-
 gium, seu diuinum est, vt parcere.

Quam-

Quamobrèm citrà etiàm diuinas le-
 ges eum felicem mori puto, qui con-
 donatis offensis moritur. Felix eo no-
 mine Cæsar Titus, qui iurauit peri-
 turum se potius, quàm puniturum:
 Neque minor ex sex. Àurelio Victo-
 re Vespasianus pater, cui inter cætera
 bona illud singulare fuit inimicitias
 obliuisci. Porro cum hìc tantopere
 clementiam commendo, qui paulò
 antè seueritatem laudabam, mihi pa-
 rùm constare videbor fortassè cuipiã,
 nisi memor ille fuerit hoc in primis
 Principis esse prudentia vti, & quid
 cuiquè loco, tempori, personæ ido-
 neum sit, dijudicare. non enim vni-
 cuiquè pharmaco quæuis herba, ne-
 què vnicuiquè obsonio eadem aro-
 mata, idemque condimentum aptum
 est. Quam si partem seriò persecutus
 fuisset Albæ Dux, haud profectò in
 eam desperationem prouincias Belgi-
 cas sæuitia, & sanguine coniecisset, ex
 qua

qua dimicandi, turbandiq; studiū apud eos populos in naturā transiuit. Deniquē id summū est moderationē adhibere; nequē aurei illius Apophtegmatīs obliuisci. *Ne quid nimis*. Si modò quicquam summum esse potest in natura mortalium.

Hæc, Sophroni, sunt, quæ me ancipitem agunt in vita Davidis, & cū ille non peccauerit, sollicitū habent, quo clypeo regi, qua ratione nō peccasse defendi queat. Qua in re planē nō dubito, quin tuæ lumen industriæ multiplici cum doctrina coniunctæ viā aperiat, qua ex his Euripis euadā, & mihi ipsi nauitèr satisfaciam. Cæterū neq; feliciorem, neq; gloriosiorē Dauide quempiam post hominū memoriam fuisse iudico. Ille ab ouium ductu, & pastoralibus curis elatus ad regnum, plures, easque memorabiles victorias obtinuit, quàm alius quispiā bella suscepit, ne dicam legit. Ille ex
rudi

rudi homine, & imperito sapientia ingēs, & Prophetarū facilè princeps. Ille sanctitate illustris, pietate, & religione clarus in paucis. Ille sūmi DEI filij pater secūdum carnē, cuius prærogatiuæ dignitatē quis potest assequi cogitando? Ille Poëta eximius, & Psalmorum artifex summus, quorum vsus longè, lateq; propagatus per Orbem terrarum ab Ecclesiæ sacrosanctæ supplicationibus, nisi cum ipso tempore, atquè adeò mortalium genere non recedet. Itaque nequè DEI laudes sunt sine Dauide; nequè poenitentia quisquam agere se putat, nisi Davidem ducem, atquè interpretem habeat. Qui propterea poenitentium omnium, & laudantium DEV M perpetuò socius, atquè particeps meritorum vsque ad nouissimā Mundi horam ea gloria semper augebitur, quam in scholis appellant accidentalem. Utinàm verò me quoquè existiali-

tialibus culpis implicitum manu deducat, nequè intimi sui doloris, quo DEVM Opt. Max. placavit ultorem, expertem esse permittat.

SOPHRONII AD PHILONEM

Responsio.

E Quidèm ità mecum animo statui sempèr nauum esse Philonis ingenium, & suprà, quàm credi possit, valdè præclarum. Totum legi, Philo disertissime, de Dauide Rege Commentarium tuũ, qua voluptate soleo, quæcunq; tuo è calamo proficiscuntur. Admiratus sum excogitasse te argumentum sublime, multiplex, nequè sanè facile; varia eruditione coluisse; eloquentiæ luminibus ornasse. Nequè dubito, quin tibi leuissimũ foret eos nodos exsoluere, qui negotium tibi facessere videntur, nisi hoc me afficere ho-

nore voluisses . Quæ tua mens cum plurimis iam tuorum in me officiorum testimonijs planè explorata sit, tantùm abest, vt ei obnitar, vt etiam amem, ac morem gerere paratus ad scribendum accedam; non quòd ego tanti sim,quãti me tuus magis amor facit, quàm iudicium; sed quantùm in me est, ne quid negem tanto viro. Expediendum verò mihi nauitèr video acumen ingenij, si quod est; nã de re agitur, quæ fatigauit, & adhuc fatigat præclara ingenia, nequè mihi pepercit interdum. Quocircà si quid in hoc genere Quæstionis labore, atquè industria consequi poterò, haud minùs erit mea causa, quàm tua .

Porro vt solutionem tuarum dubitationum idoneam aliquam afferre valeam, nonnulla præmittenda, & quasi fundamenta quædam iacienda existimo, è quibus tota ædificationis nostræ moles exurgat . Primum est

corru-

corruptionem, & vitiositatem illam, ex qua omnis scater peccati labes, adeò esse innatam nobis, vt absquè peculiari, & præsentì auxilio Numinis, fieri nequeat, vt homo omnia possit peccata vitare. Quamobrèm non ille optimus, qui non peccat, cum nemo sit, sed qui minùs peccat, cum naturæ infirmitas ad perfectionem nequaquã pertingat. Quod ne Ethnicus quidèm Poëta præterijt.

Nam vitij sine nemo nascitur;

optimus ille est,

Qui minimis urgetur.

Hor. ser. 4
l. 1. sat. 3.

De natura loquor in Adamo cõ-

taminata, in quo omnes peccauerunt;

cum scriptum sit, septiès in die cadit iustus, si minùs mortalitèr, at sal-

tèm venialitèr, vt aiunt in scholis; itaut vel ipsi matris in vtero conse-

crati, vti Hieremias, & Baptista, ve-

I a niali-

Ad Ro.
c. 5.

nialitèr tamèn peccare potuerint, excepta Deipara, quam ab omni vel minima forde secludere religio est: Itaque ad pariendum scandalũ ne-
tiquàm pertinet Dauidem, qui pec-
cauit, virum secundùm cor DEI di-
ctum fuisse; aut enim minùs, quam
cæteri, peccauit, qui ea tempestate
electo in populo vitam egerunt, aut
secundùm cor DEI interpretari pos-
sumus ad ea gerenda magis idoneũ,
quæ DEVS fieri eo tempore con-
stituerat, necnon ad parendũ prom-
ptiorem, quàm Saul fuerat, qui di-
uina mādāta pluriès neglexerat. Quæ
quidèm expositio in Actis Apostolo-
rum habetur apertè, cum Paulus in-
quit ex persona Numinis. *Inueni Da-
uid filium Iesse virum secundùm cor
meũ, qui faciet omnes voluntates meas.*
Alterum ex ijs est, quæ præmitti
debent inter tempora antè CHRIS-
TVM, & post CHRISTVM ma-
gnum

1. Reg.
2. 13.

Act.
Apost.
13.

gnum esse discrimen . Ante CHRIS-
 TVM duo religionis status se se of-
 ferunt cogitandi , sub præscripto na-
 turæ prior; sub Moyſis lege posterior.
 Sub præscripto naturæ nullum opus
 facilius , quàm ſatis conſcientiæ face-
 re, nihil enim erat reliquum, vbi ve-
 rum Numen adoraueris, quacunque
 ratione id fieret; cumque ſuperſtitio-
 nibus Dæmonum totus vbique fla-
 graret Orbis terrarum, quiſquis non
 corrumperet religionem , ille opti-
 mus habebatur. Sub lege Moyſis an-
 guſtiùs decurſum . Sed inter hanc
 quoque , & Euangelicam non vna
 eſt discriminis ratio . Primum qui-
 dè , quoniàm illa imperfecta quæ-
 dam huius erat Idea , & typus ; nam
omnia in figura contingebant illis, neque
 peccata delebat, ſed dumtaxat oſten-
 debat . Quaproptèr vbi non aſſequi-
 mur quandoque literam , nobis ad
 myſterium eſt confugiendum, & ex

1. Cor.
 6. 10.

arcano tropologiæ penu veritas eru-
 enda. Quæ celebris apud Patres sen-
 tentia est. Ego tamèn, quia literam
 quæris, à litera non discedam. Dein-
 de verò, quia lex Moyfis, quæ durior,
 quæ mitior fuit, quàm CHRISTI
 est; durior quidèm, quia timoris, quia
 feruilis, & adeò corporum afflictiua,
 vt omnia ferè crimina morte puni-
 rentur, & ipse DEVS æmulator,
 exercituum, atquè vltionum DEVS
 appellaretur. Grauiora prætereà one-
 ra imponebat, & cæremónias impe-
 rabat, quorum *iugum nequè patres no-*
stri, nequè nos portare potuimus. ait Pe-
 trus disertis verbis in Actis Aposto-
 lorum. Etenim cum populus esset il-
 le carnalis duræ ceruicis, eum in offi-
 cio continere terroribus, & præceptis
 perindè carnalibus necesse fuit. Ac
 de Euangelica CHRISTVS ait. *Iu-*
gum meum suauè est, & onus meum
leue. Et cum filiorum sit, non ser-
 uorum.

Act.
 Apost.
 c. 15.

uorum, libertatis est, qua libertate *ad Gal.*
CHRISTVS nos liberauit. Quocircà *c. 4.*
 cum Verbum caro factum est, illud *Io. c. 1.*
 videtur experientia fuisse consecutū,
 vt ex ijs, quæ in humanis passum est, *ad Heb.*
 compati mortalium imbecillitati, & *c. 4.*
 rumnis didicerit, ac legem amoris, &
 clementiæ plenam dederit, quò per-
 quàm facilè, abdicata vetere seueri-
 tate, omnia traheret ad se ipsum. Mi- *Io. c. 12.*
 rior autem, quàm nostra, rebus in-
 quibusdam lex antiqua profectò fuit:
 Moyfes enim ad duritiam cordis il- *Matt.*
 lius gentis non pauca permisit, quæ *c. 19.*
CHRISTVS Dominus abrogauit,
 & ad perfectum res adduxit, quippè
 cuius lex non carnem, sed spiritum
 respicit, nequè pollicetur terrena re-
 gna (quæ antiquitùs, vel ipsi sanctis-
 simi homines appetiuere, aut saltem
 opes; ait enim Iacob. Si dederit mi-
 hi Dominus panem ad vescendum,
 & vestimentum, quò operiar, ipse

erit mihi in DEVM) sed Cœleste
 nullo tempore defitutum. Itaque
 ipsas quoque cogitationes malorum
 prohibet; & hominem homini sua-
 met delicta confiteri, & arcana cor-
 dis ad humilitatem, charitatemq; in-
 vicem insinuandam aperire iubet;
 quod sanè onus non mediocre, ne-
 que molle præceptum videtur. Porro
 ex mitioribus priscae legis, quæ ad re-
 nostram in primis faciunt, duo sunt,
 inimicorum odium, & in re Venerea,
 ut ita dicam, licentia quædam. Quod
 ad primum attinet, non ego quidem
 affirmaverim odium inimicorû apud
 veteres fuisse permissum, nequè vl-
 tionem licuisse, nisi aduersus hostes,
 qui aliena lege, & cultu utebantur;
 sed ætatem illam ab Evangelica per-
 fectione haud mediocriter distare in-
 ficias non iuerim. Nam si nulla in-
 tercederet ratio discriminis, nihil erat
 causæ, quamobrèm non D. modò
 Am-

Ambrosius tantoperè admiraretur S.
 Ioseph, qui antè *Euangelium* laesus pe- de San-
cto Io-
seph. c. 1
 percit, appetitus ignouit, venditus iniu-
 riam non retulit, sed gratiam soluit pro
 contumelia; quod lege nondùm lata
 exemplum fuit; sed D. etiam Tho-
 mas 2. 2. q. 108. art. 1. ad tempora 2. 2. q.
108. art.
1.
 legis respiciens ità pronuntiaret. *Ergò*
ad minùs in nouo Testamento nulla vin-
dicta fieri debet. Quod si nulla ad mi-
 nùs in nouo, igitur non adeò in ve-
 tere stricto iure tenebantur, quò per-
 fecta laus Euangelicæ virtuti reserua-
 retur. Salomon fanè Adoniam ger- 3. Reg.
c. 2.
 manum fratrem interemit citrà fla-
 gitium. Elias quinquagenarios ge- 4. Reg.
c. 1.
 minos combussit igne de Cœlo de-
 ducto. Eliseus pueros quadraginta 4. Reg.
c. 2.
 duos sibi illudentes vrsis tradidit la-
 niandos. Nunc autem *qui dixerit fra-* Matt.
c. 5.
tri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis.
 Ecce, quam angustius in huiusmodi
 iustitiæ curriculo sub CHRISTO
 agitur,

agitur, quā sub Moyse: CHRISTVS enim Dominus absolutam, perfectāque virtutem, & mansuetudinem de Cœlo delatam, docere voluit, atque præcipere: perfecta autem, absolutaque virtus eo potissimum capite cōtinetur, vti non modò non oderimus inimicos, sed diligamus etiam, & beneficijs afficere non dubitemus. Itaque sic ait. *Audistis, quia dictum est antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.*

*Matth.
c. 5.*

Alterum, quod in lege Vetere mitius fuit, vsus mulierum est. Quæ res quomodò se habuerit, multò altius repetenda principia sunt, & origo naturæ videnda. Nobis innatam esse vitæ, æternitatisq; cupiditatem, quæ nos excitet ad libidinem procreandi, neminem latet. Hæc autem, quia pari incedit passu natura cum

cum sensu; nihil præter sexum requirit, quemadmodum vsu venit in brutis: itaque ne à matre quidem, aut filia, nedum à sorore, abstinendum putat: quod ex D. Hieronymo, Minutio, Tertulliano, Plutarcho, & alijs apud exterarum nationes, Persas, Medos, Indos, Æthiopes solemne fuit. Igitur si naturam in sua simplici nuditate consideres, nullus vetitus inter homines affinitatis est gradus iure naturæ: & hoc est, quod Iuris periti ut plurimum statuunt, Ius naturale illud esse, quod est commune cum brutis. Cæterum si naturam cum moribus cogites, homines à brutis segregari necesse est, & horrere animum, si de matris, aut filia incestis nuptijs agatur, cum eas natura munita moribus detestetur. De sororibus non adeo religiosum videtur ius: Heu enim, aliaque scæminæ primi æui, cum geminos parerent marem, & scæminā, quo-

*l. 15. de
Ciu. DE I
c. 16.*

*Catha-
rinus de
errori-
bus Ca-
ietani.*

quominus virum, uxoremq; pareret,
non dubitarunt. Scio mihi Augusti-
num lib. 15. de Ciu. DE I c. 16. de so-
roribus refragari; item Tertullianum,
Arnobium, Theodoretum, Abulen-
sem, Paludanum, Ioannem Maiorẽ,
Sorum, Couaruuiam, qui omnes in
eam coiere sententiam, vt fraterna
quoquẽ coniugia prohiberentur lege
naturæ; sed cū prioribus illis à DEO
fuisse dispensatum propagandi gene-
ris humani compellente necessitate,
cum alienæ fœminæ non extarent.
Ego verò DD. Thomæ, atquẽ Bona-
uenturæ, Victoriæ, Caietano, Scoto,
Durando, Halensi, qui contrà sen-
tiunt, magis adhæreo: luctetur Ca-
tharinus aduersus Caietanum, quan-
tum velit: nam si minùs fas fuisset iu-
re naturæ nubere fratribus, quæ ratio
foret, cur apud Ægyptios sapientum
vetustissimos post Chaldæos id etiam
lege cautū fuerit, cum regimen Or-
bis

bis terrarum tranſiit in leges ? Berenice profectò illa, in cuius comam poſt Callimachum luſit Catullus Elegiam valdè præclaram, Ptolemæi Euergetis Ægyptij Regis & ſoror, & coniux fuit. Neque fabulæ ab hiſce connubijs abhorruerunt, talesq; nobis Iouem, atquè Iunonem exhibuerunt. Quibus exemplis, legibuſquè ſuam Tragœdiã Canacis Auctor egregiè tuetur. Porro cum ad vinculum humanæ ſocietatis magnoperè pertineret, vt coniugiorum neceſſitudines latiffimè ſpargerentur, propterea nuptialibus ſororum thalamis Græcæ, Romanæq; leges obuiam ierunt, cum præſertim impudens, indecorumquè videretur adeò propinquo ſanguini commiſceri. Frœnum etiam impoſitum eſt nimix mortalium licentiæ in ijs gradibus, qui ad ſorores proximè accedunt, nefariæq; omnes eiufmodi nuptiæ, inceſtæq; declaratæ.

Quò

Leuit.
c. 18.

Quò spectant tituli de incestis, & inutil. nuptijs in Cod. Theodosiano, nec non alij. At apud Hebræos Legislator Moyſes Venerei, obſcœniq; populi vœcordiam intimè callens audaciam pudore coërcuit, & in hæc verba 18. Leuit. capite de mulieribus proximis non attrectandis Leges tulit. *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non reuelabis.* Quibus interdictis totum illud caput refertum est. Quæ quidè quàmquàm interpretes eò pertinere velint, vt matrimoniorum iura coarctent, tamèn, si vim verborum maturè perpendimus, huc spectant potissimum, vt peccata eiusmodi cum affinibus, & consanguineis inhibeant, non matrimonia vt tollant, nequè adeò se angustè habeat ius illud, licèt diuinũ, quominus in eo dispensari graui, & iusto

iusto ex titulo aliquandò valeat. Ne-
 què enim si secùs foret, vel exempla
 non adfuissent, Thamar ipsa Davidis 2. Reg.
c. 13.
 filia ab infantiæ nota fuisset immunis,
 quæ vt Amnonem fratrem à nefario
 scelere deterreret, illum hortata est,
 vti se postularet vxorem à patre im-
 petrandi securum. Cæterùm cum pri-
 sci illi nihil propiùs intuerentur, quã
 prolis gignendæ facultatem, vti affi-
 nitatum in connubijs haud magnam
 rationem habuerunt, sic se Venereis
 actibus vel nihil pollui existimarunt,
 vel oppidò parùm; nequè graui pro-
 bro erat, si pudicitia corrumperetur.
 Abraham in Ægypto Saram suã esse Gen.
c. 12.
 vxorem dissimulauit, quasi obijceret
 Pharaoni: Lot filias virgines obtulit Gen.
c. 19.
 nefandis hominibus illius miseræ Ci-
 uitatis, cuius nomen silentio premere
 religio est. Filia quoquè nobilissimi Num.
c. 15.
 Principis Madianitarum ad labefactã-
 dos per libidinem Israëlitarum ani-
 mos

mos missa à patre perrexit in castra,
 & à Phinee vnà cum mœcho gladio
 occubuit transfuerberata. At Romæ
Plut. in Cato minor Martiam suam flagitanti
 Hortensio permisit; & postquàm sa-
 tis naturæ fecit Hortensius, non ægrè
 recepit vxorem. Nequè profectò cri-
 men vllum generis eiusce aut contrà
 honestatem multum facere putabant,
 aut plectendū censebant, præter adul-
 terium, vt potè ad Rempubicā per-
 tinens, cuius rei causas Iureconsulti
 latissimè persequuntur. Augustus le-
 gem Iuliam de adulterijs seueram tu-
 lit: *Ysa. 6. 10* *Moyse* mandauit huiusmodi lapi-
 dare. & ità cautum apud omnes, ne
 mala haud mediocria in Rempubli-
 cam reperent. Stuprum autem nequè
 magni faciebant, & priuata ferè of-
 fensa videbatur, quæ ad proximos
 pertineret. Quod Absalom & ani-
 maduertit, & haudquaquàm negle-
 xit: tametsi eum acrius commotum
 credi-

crediderim electione, & contumelia
 sororis publica, quæ ipsam quoque
 valdè afflixit, quàm vitio illato. Quin
 verò nonnè vsquè ad tempora nostro-
 rum patrum, imò & nostra Christia-
 no quoque in populo clandestina
 matrimonia ab sacro Tridentino Cõ-
 cilio sublata, perseverarunt? Quæ res
 plurimùm facit ad ostendendũ, quàm
 leuia forent apud veteres, quæ in fœ-
 minis peccata contingerent. Cur au-
 tèm viros, qui adulteros cum suis v-
 xoribus deprehensos interimunt, le-
 ges non puniant, pulcherrimam af-
 fert Xenophon causam; non quòd
 adulteri pudicitiaè iniuriam faciant,
 sed quòd amorem vxoris ergà virum
 violent, & coniugalem charitatem
 de medio tollant; quamobrèm iure
 occisi fuisse videantur. At cæteros
 omittamus, & in solis Israëlitis gra-
 dum sistamus, quorum cum incre-
 dibilis Abrahamo à DEO promissa

K

fœcun-

ad Philippienses
c. 3.

Gen.
c. 22.

Phil. de Circuncisione.

fœcunditas fuerit, nequè apud eos virginitas colebatur, nequè steriles sinè dedecore, & probro habebantur. Etenim cum promissum Regem expectarent, nequè aliud, quàm terrena saperent, operam creandæ proli nauitèr dabant, vt eo duce nationes cæteras vel numero obruerent, vel magnitudine virium delerent: nequaquàm animaduertentes, cum eos crescere, ac multiplicari DEVS imperauit, eò illud spectatissè præceptum, quò plures essent, qui eum colerent, & vera religione vterentur. Et profectò arbitror fuisse mortalium neminem, qui vberiore posteritatem nactus fuerit, quàm Abrahamus, quæ maximam adhuc partem occupat Orbis terrarum, ita vt successus oraculo planè respondeat. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas Cæli, & velut arenâ, quæ est in littore maris.* Contendit etiã Philo Iudæus, magnus Vir, circuncisio-

sionem fœcunditati valdè prodesse, amoto seminis impedimento; Nequè crediderim gentem aliam æquè salacem esse, & in Venerem pronā, atquè ipsi circumcisi; negant enim adhuc pleriquè eorum, cum de cœlibatu agitur sacerdotum nostrorum, sinè muliere virum posse consistere. Propterea, & permissa illis repudia, ut inductis nouis nuptijs, satietati mederentur, aut aliud malum auerterent; & cum pluribus eodem tempore matrimonia indulta; satisq; fuit cum vir accederet ad mulierem, si animo cōiugali, & generandæ prolis accederet. CHRISTI porrò tempestate quibus carceribus res eiusmodi contineatur, nihil attinet recensere, cum illud ad incrementum meritorum, & gloriæ pertineat. D. quidem Hieronymus Ecclesiasticæ tūc sanctitatis, tūc literaturæ maximum sydus, octogenario maior, & puellarum choros me-

3. Reg.
c. 1.

minit, & non finè metu, ac tædio ex-
clamat. *Adhuc igniculus vivit.* cum
David Rex Abisagem formosissimam
Virginem sinu citrà noxam conclu-
dit, ac repenti fouetur amplexu de-
cennio minor.

1. Reg.
c. 8.

Ad hunc etiam laxitatis locū per-
tinet Ius regis, non illud quidè ex
vi legis, cuius traditæ tempestate He-
bræorum Reipublicæ forma regia nō
erat, sed consuetudinis, quæ tempore
inualuit, ac transiit in legem. Ete-
nim regibus multa permissa, quæ im-
pensiùs æstimantibus ad Tyrannidē
proximè spectare videantur. Cum tu
sæpe legeris primi Reg. cap. 8. probè
nostis me haud quaquàm mentiri.
Samuel quippè petenti Regem popu-
lo Ius regium prædixit iubente Nu-
mine, & inter cætera hæc ait. *Agros
quoquè vestros, & vineas, & oliueta op-
tima tollet, & dabit servis suis, sed &
segetes vestras, & vinearum redditus*
adde-

addecimabit, ut det Eunuchis, & famulis suis. Servos quoque vestros, & ancillas, & iuvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit; vosque eritis ei servi. En qualem, quantamq; auctoritatem, impotentemq; dominatū tribuerit Regibus Ius illud, tanquam si audiamus Agamemnonē apud Homerum dicentem.

Ipse quidē eripiam, si tradere fortē *Illiad.*
grauentur. *I.*

Quæ res post CHRISTVM passū ad libellam æquitatis contracta est; neque enim à nostris Principibus in huiusmodi seruitutem redigimur; sed vnusquisque liber, & suarum rerum dominus sinē controuersia perpetuò est. Itaque quoad subditos iugum graue apud illos fuit; quoad Reges multa licentia: Quapropter multa, itē videntur eisdem condonanda, nequē facile vitio vertenda.

Tertiū.

Matt.
6.27.

Gen.c.7

Jo: c.1.

D. Ambrosius de
Sancto
Iosepho.

Tertium, quod nobis usu venit
 responsioni præferre, illud est, quod
 ad nostram dignitatem, ac spem ma-
 gnoperè pertinet; nimirum vti post
 absolutū redemptionis humanæ my-
 sterium, *velum templi scissum est*, at-
 que arcana diuinæ sapientiæ multò
 clariore in luce patuerunt, ita gratiæ
 quoquè vberiorē copiam ad nos
 manasse, & *cataraclas Cæli ad nostram
 salutem apertas fuisse, necnon ruptos om-
 nes fontes abyssi magnæ*; quamobrēm
*de CHRISTI virtute, ac plenitudine
 omnes accepimus* multò quidē affluē-
 tius quàm antea contigerat Testamēti
 veteris patribus, quibus quantacunq;
 permessa est gratia, ex meritis tamen
 CHRISTI præuisis permessa est.
 Quod si nonnulli eorū meliores for-
 tassè fuere, quàm pleriquè nostrorum
 sunt, respondeat obiectioni, quæ est
 in foribus, D. Ambrosius. *Discamus
 ergò illos non naturæ* (mihi addere li-
 ceat,

ceat, nec gratiæ) fuisse præstantioris, sed observationis, neque nescisse vitia, sed emendasse. Quid enim tot Martyrum Exercitus Cœlo peperit? quid virgūculas, & pueros aduersus efferatam Tyrannorum rabiem armauit inermes? quid in cruciatus, immaniaq; ignis, & ferri supplicia constantes iniecit? nisi dilatatus hic super eos gratiæ superioris Oceanus, & reſerata clauſtra diuinæ miſerationis, ſicūt laxatis Calpe finibus noſtra ferè tempeſtate nauigatio impenetrabilis pelagi patuit ad Indos? Poſt Martyres, ut nullo temporum gradu ſubſidia Eccleſiæ deſorent, quid tot Anachoretas, Paulos, Antonios, Hilariones, alioſque innumerabiles in ſumma vitæ aſperitate ſeptuaginta, aut etiam centū annorum ſpatio continuit, niſi vberitas ſupernarum opum, & amplitudo Cœleſtis auxiliij? In tolerandis verò, donandiſq; iniurijs ſanè apud veteres

Exod.
6.21.
Matt.
6.25.

vel nulla exempla sunt, vel admodum rara, quæ cum nostrorum pluribus comparentur. Quippè qui probè memin-
minerunt, non *oculum* prò *oculo*, *dentem* prò *dente* sibi petendum esse: at
si quis percusserit te in *maxillam*, prabe
illi *alteram*: hoc perfectionem homi-
nis Evangelici contineri.

Quartum

Exod.
6.10.

Quartum, & vltimum quod præ-
ponere operæ pretium existimaui,
Philo, est, quemadmodum obdurare
DEVM corda in sacris paginis asse-
ritur, & reuerà obdurari permittit,
habemus quippè in Exodo. *Indura-
uit Dominus cor Pharaonis*. sic animo-
rum aciem obtundere, mentes im-
buere tenebris, oculos hebetare, au-
res occludere, prout inquit Isaias.
Is. c. 6. *Excæca cor populi huius, & aures eius
aggraua, ne fortè videat oculis suis, &
auribus suis audiat, & corde suo intelli-
gat, & conuertatur, & sanem eum.*
DEVS enim ex occultis nobis cau-
sis,

sis, atquè indicijs suis nos nobis vsque
adeò interdùm eripit, memoriam au-
fert, metum incutit, vt ne animad-
uertamus illa quidèm, quæ sub sen-
sum cadunt. Hac ratione duorum
illorum discipulorum, qui post re-
surrectionem cum CHRISTO am-
bularunt, *oculi tenebantur, ne eum agno-
scerent*. Hac eadem ratione irruit for-
mido, & stupor in Castra Philistino-
rum, cum Ionathas vnico sociatus
armigero magnam eorū edidit stra-
gem. Etenim in Exodo DEVS in-
quit. *Terrorem meum mittam in præ-
cursum tuum*. A' DEO quippè sunt
terrores illi, quos Græci Panicos ap-
pellabant, tanquàm à Pane mitteren-
tur, de quibus latè post Plutarchum,
& Synesium, Leonicensus, Politianus,
& alij plerique; tametsi quidam è re-
centioribus non contemnendus eo-
rum causam ad naturam referre con-
tendat, quasi acriores quidam spiritus

Luc.
c. 24.

1. Reg.
c. 14.

Exod.
c. 23.

Plut.
Synod.
Niren.
Leon. de
var. hist.
c. 29.

Polit.
Misc.
cent. 1.
c. 28.

ab acie, quæ superior futura est, in
aduersam dimanent. Sed vbiquæ in
sacris literis hos terrores dicit Domi-
nus suos. Imo verò etiam Ethnicorū
sententia hæc vt plurimūm fuit. Vt
apud Maronem Turnus.

Æn.

l. 12.

Non me tua feruida terrent.

*Dicta, ferox; Dij me terrent, & Iup-
piter hostis.*

Gen.

c. 19.

Gen.

c. 38.

1. Reg.

c. 24.

Mirum itaque videri non debet, si
aliena mente quisquam rei alicui mi-
nimè intendit, quamquàm illi addi-
ctus sit. Quod si quis ad simplicita-
tem, ineptiamq; antiquorum quan-
dam trahat aut Loti cum filiabus cō-
gressum, aut Iudæ cum nuru Tha-
mar, quæ omnes ignotæ illis accide-
runt, aut Saulis stuporem, cum David
orā illi chlamydis amputauit; id vero
ipse constanter negare fas esse existi-
mauerim, cum iidem omnes pruden-
tiæ alioquì pollerent valdè præstanti;
sed omnia DEO auctore contigisse
affir-

affirmare non dubitauerim.

His ita præiactis, constitutisq; fundamentis; è quibus instar eorū quatuor fluminum, quæ in origine rerum manarunt è Paradiso, & super-^{Gen. c. 2.}ficiem rigarunt *uniuersa terræ*, cuncta deducere licebit, quæ nobis idonea sunt, singulas dubitationes deinceps refellere non erit difficile. Igitur si eorum temporum, eiusque legis iustitiam metimur, & gratiam, Dauidē optimum, sanctissimumq; fuisse fatendum est, seque vlcisci, & ea præstare sinē peccato potuisse, quæ ad perfectam virtutem minùs videntur hoc tempore pertinere. Nam qui eū siue Apostolis, siue Martyribus Legis Euangelicæ parem faceret, is profectò meo iudicio non leui errore laberetur. Nihil enim ferè noui CHRISTVS attulisset, si mortales antè illam perfectionem Euangelicam nacti fuissent. Propterea nequē nobis via
eorum

eorum calcanda est, qui inter summas angustias constituti omnes ferè humanos actus peccata definiunt; neque eorum iter capiendum, qui immanibus spatijs decurrunt, & mortalium in operibus vel nullum crimen inveniunt, vel oppidò pauca; sed mediocritas illa quærenda est, quam noster Lyricus auream nuncupat luculentè. Verum enim verò ita descendamus ad singula, vt idonea methodo procedamus, & res ad certa capita reuocemus. Omnia huiusce quæstionis membra, sicuti iudico, ad geminas pertinent, seù virtutes, seù vitia, clementiam nimirum, & iustitiam, vel sæuitiam, & iniquitatē. Primum, secundum, tertium, sextum ad sæuitiam, seù clementiam spectant, quartum, & quintum ad iniquitatē, siuè iustitiam.

*Hor. l. 2
ode 10.*

De vindicta aduersùs Nabalē adornata, qui primus tibi scopulus sæuitiæ

tiæ fuit, Dauidem concedo nondum ^{1. Reg.}
 stricto iure regem fuisse; tamèn adeò ^{c. 25.}
 celebris erat toto regno electio ipsius
 per Samuelem facta diuino iussu, &
 vniuerso probata populo, ad quem
 post DEVM ius eligendi pertinebat,
 vt tanquam Rex, & dominus vulgò
 haberetur, & eius vnusquisque pare-
 ret imperio. Nam satis disertè dixe-
 runt illi postea principes tribuum.

Sed & heri, & nudiustertius cum Saul ^{2. Reg.}
Rex esset super nos, tu eras educens, & ^{c. 5.}

reducens Israel. Ipsa quoque Abigail
 illum regem salutauit. Qua verò po-
 testate consuetudine recepta reges fo-
 rent, abundè vidimus. Itaque tùm
 de re, tùm de capite subditorum sta-
 tuere pro meritis arbitrio poterat. Et
 cum lex de condonandis iniurijs ad
 Euangelicam perfectionem minimè
 peruenisset, indignissimam contume-
 liam vlcisci nefas vulgò fortassè non
 habebatur. Nisi potius dicere veli-

mus

mus hunc Davidis impetum instar
 primi motus se habuisse, qui cum
 neutiquam sit in hominis potestate,
 ne peccati quidem est capax. Nam
 licet horarum spatium occupauerit,
 quo David rem advertere potuisset,
 nihil est, quod miremur non aduer-
 tisse; idem quippe criminum adulte-
 rij, atque homicidij impenitens an-
 num integrum perseuerauit, quia non
 animaduertit se peccasse; neque prius
 resipuit, quam a Nathane corriperetur.
 Quæ sententia aliena censenda non
 videtur, si attentius expendimus ver-
 ba textus; rei enim diuinitus obuiam
 itum est, neque permissum id fieri,
 quod nondum David sedata mente
 complexus fuerat. Tertium addere
 lubet solutionis genus. DEI per-
 missu hallucinatus illius animus for-
 talse fuit, ut & Nabal suorum flagi-
 tiorum morte immatura, quæ præ-
 metu secuta est, poenas lueret, & Abi-
 gail

gail clarissima fœmina, qua indignus erat ille, ad meliorem fortunam trãfiredet, ac regium fastigium iuxtà suas virtutes assequeretur.

In Amalecite adolescente, quæ secunda erat dubitatio, haud conditionem dumtaxat confidero peregrinã, ^{2. Reg. c. 1.} superstitionibusq; earum gentiũ imbutam, in quas DEVS Iraëlitis potestatem vitæ, ac necis initio dederat; quamobrẽm illis belluarum instar habebantur; sed illud magis in mentem venit Dauidem ad sacrilegiũ iuuenis qui CHRISTVM Domini contrectare, conficereq; vulneribus ausus fuerat, oculos intendisse; Cum Saul quamquàm à DEO reiectus, typus tamen veri CHRISTI Domini fuerit. Neque enim illum Dauid in potestatem suam bis redactum ^{1. Reg. c. 24. c. 26} eandem ob causam vel occidit vnquam, vel violauit, tametsi ærumnis maximis premeretur. Idque vnum
suis

suis adhortantibus, ne pulcherrimam
 occasionem negligeret euadendi, cō-
 stantèr respondit, commissurum se
 nunquàm, vt mitteret manum in
 CHRISTVM Domini. Cui quidè m
 interpretationi textus ipse plurimùm
 fauet, cum aliam rationē David nul-
 lam attulerit, quamobrèm Amaleci-
 tem iuberet interfici. Imò verò quod
 tu, tanquàm nimis Politicum refellis,
 cum alioquì iusta non deforet causa
 puniendi adolescentem, è Republica
 tamen fuit eo temporis momento se
 se probare inimici necis adeò inson-
 tem, vt ne grata quidè m ipsi fuerit,
 postquàm citrà omnem eiusce culpā
 acciderat, quo intelligerent Hebræi
 se regem habituros, qui inimicitias
 nequaquā persequeretur, nequè im-
 placabilis offensarum ultor futurus
 esset. Quo pacto ea, quæ seueritas
 videbatur, commendauit suam, pro-
 bavitq; mansuetudinem. Et hoc est
 quod

quod Plutarchus ait, *comparare opinionem virtutis*, ex qua auctoritas originem ducit. Neque procùl Tacitus. *Novum imperium inchoantibus utilem esse clementie famam.*

*Plut. in
Poliz.*

*Tacit.
hist. 4.*

Transego ad Ammonitas, & Urbē Rabbatham, qua de re tertio loco quærebat, Davidemq; nostrum minime assentior se crudelius habuisse, quàm par esset, cum eos adeò atrocitèr trucidari mandavit, haud tantum quia hostes erant, & legales hostes, de quibus modò mentionē feci, verum etiam quia pessimum iniuriæ, & contumeliæ genus eorum bellorū principium fuerat. Res ita se se habuit. Naasse Ammonitarum rege è viuis ablato, David, prout inter amicos principes solet, splendidam legationem ad consolandum Hanonem filium miserat. Legatos ille tanquàm exploratores, contumelia affecerat, dimidium barbæ raserat, vestes usquē

*2. Reg.
c. 12.*

ad nates totonderat, & incredibili cō-
 temptui, atque ludibrio Davidem ha-
 buerat, violato non modò iure gen-
 tium, sed ipsis quoquè amicitiae legi-
 bus pollutis. Quinetiàm maximis de-
 lectibus habitis, & auxilijs amicorum
 Regum contractis bello aggredi Da-
 videm parauerat. Addo veteres cau-
 sas. Populus ille Israëlitis semper in-
 sensus sub Saule Rege eisdem imma-
 nitèr insultauerat, neque Ciuibus Ia-
 bes Galaad sanè infontibus pacè per-
 mittere consenserat, nisi ea conditio-
 ne, vt dexter oculus eorum singulis
 crueretur. Amos etiam obscurissimus
 Prophetarum increpat filios Ammon,
 quòd dissecuerint prægnautes Galaad.
 Quò Maluenda de Antichristo hanc
 Davidis seueriorem vltionem referre
 videtur. Cum itaque Ammonitæ tùm
 veteribus, tùm recentibus offensis a-
 trociter, & ferino more egissent ad-
 uersùs Hebræos, quid, oro, dicendum

vide-

videtur, nisi Davidem vsum, fuisse iure suo, cum eosdem itē atrociter puniri voluit? & prò tot, tantisq; sceleribus severam ultionem reposuit, atquē exemplum latè finitimis dedit? An verò damnandæ sunt leges, quæ iuxtà facinorum gravitatem rotas, equuleos, reorum discriptiones per equos, aut naues, aliaque huiusmodi horribilia suppliciorum genera decernunt, vt à pravis operibus vnusquisquē deterreatur? Ego autem, cui Davidis in D E V M pietas præ cæteris virtutibus antè mentis oculos obuersatur, inusitatam hominis severitatem eò in primis referendam puto, vt blasphemias impiæ gentis graviter esse plectendas censuerit. Quade re in contextu, & narratione bellorum illorum sacra pagina satis vberem mentionem facit, & contumelijs maximis nomen Domini affectū memorat. Perierunt igitur, vti pe-

rare deterrimi homines meruerunt.

3. Reg.
6.2.

Quartum sæuitiæ caput, quod sextum est, Philo, in tuæ ordine dubitationis, ad Testamentum Davidis, vt tu ais, sanguinum pertinet; necnon Ioabi, Semeijque imperata Salomoni supplicia oppugnat. Qua in re illud arbitror priore loco statuendum in Dauide diuidendas esse personas, alteram Davidis, alteram regis, illam priuatam, hanc publicam, iuxtà quarum diuersitatē metiri eius quoquē actiones, & scopos debemus; ad priuatum quippè virum ritè pertinet remittere, ignoscere, condonare; ad regem vbiquē non itēm, ne iustitia, in discrimen adducta, Respublica detrimentum capiat: etenim malos è mundo tollere necesse est, cum bono publico perniciem afferāt. Sic Theologi censent, Iureconsulti, Politici omnes vno consensu. Sed ad rem propiùs accedamus, & quandoqui-

doquidẽm priorem nobis Ioabum obijcit ipse textus, ab eo exordium sumamus. Ioabum regis literas, quibus præceptum de Vriæ nece continebatur, in exercitu palàm fecisse, ac domini sui famam labefactasse, prout asserit Abulensis, in sacra Pagina minimè inuenio. Itaque illius sententiæ vis, quæcunque sit, penès auctorem sit. Nam quæ verba Prophetæ Nathanis ad Dauidem (*fecisti blasphemare nomen Domini*) ad huiusmodi causam refert ille, mihi eò spectare videntur, vt ostendant Ammonitas ex leuissima de Vria victoria superbos in DEVM Israëlīs iactasse blasphemias, quasi inanè foret, atque inualidum Numen. Quis enim sibi persuadeat Ioabum tantum virum sui Regis secretum iussu etiam hostibus patefecisse? Nobis porrò in casu nostro ab ipsamet litera non videtur discedendum, quæ non aliam statuit

2. Reg.
6. 12.

2. Reg.
6.3. &
6.20.

causam, quàm geminam cædem duorum exercitus Imperatorum, Abneris, & Amalæ, quos ille dolo, & sub necessitudinis fide sustulerat. Quorum quidèm scelerum nullibi video aut Davidem pœnam Ioabo remisisse; quare illi semper integrum fuit, si punire vellet; aut Ioabum veniam exorasse; imò eò temeritatis, & audaciæ processisse compertum est, ut ad minas etiàm quandoquæ eruperit.

2. Reg.
6.19.
10f.1.7.
6.10.

Quod & Regum secundus liber, & Iosephi Historia testatur apertius. Quocircà tantus impune haud erat malefactorum cumulus prætereundus, exemplumq; videbatur fontibus statuendum pœnas tardis itineribus incedere, non abire, DEVMQVE ipsum dissimulare, non obliuisci. Quà ob causam citrà perfectionem Evangelicæ charitatis, neque ingrati animi vitio laborasse optimus Rex dicendus est, neque crudelitatis notandam.

damnandus, imò videtur potius laudandus, quippè qui fluentem noxij hominis sanguinem ex nimia clementia videre non sustinens ipsius supplicium suum post obitum distulit, & alieno arbitrio remisit.

Ad Semeium venio, cuius damnatio eò arctiorem sortitur difficultatem, quòd ei David deprecanti percerat, & iureiurando confirmauerat non moriturum. Sed nihil est, ^{2. Reg. 6. 19.} quòd huiusmodi scopolis terreamur. Veniam David non abrogauit, iusiurandum non violauit, Semeium non interfecit. Si à Salomone interfectus est, nouam ob culpā interfectus est, & eatenus reuixit flagitiū vetus, quatenus ille reum se mortis denuò constituit, qua ratione prius fuerat, perindè ac nobis accidit apud DEVM; quibus quamquàm nouum ob crimen remissa semel crimina non reuiuiscant, in eundem tamèn gradum

reuertimur, vt æternos rursus ignes
 prò recenti commisso mereamur,
 quemadmodum prò veteribus mere-
 bamur. Quæ sententia penès Theo-
 logos, atque in primis D. Thomam
 sollemnis est. *D. Tho. 3. p. q. 88. ar. 1* Vrges. Si David non
 interfecit, sanè imperauit, quod eo-
 dem loco habendum est. Hic verò
 distinguenda tempora, & diuidendæ
 in ipso Dauide personæ sunt. Cum
 pepercit, cum iurauit, vel profectò
 dicendum est pepercisse, atque iural-
 se prò tempore reseruata sibi in ani-
 mo conditione, vt dum ipse inter vi-
 uos ageret, Semeius non esset mori-
 turus, siuè alia ad hanc notam qua-
 piam; nequè enim secùs de religio-
 sissimo Principe sentiendum est; vel
 tanquàm priuatam se habuisse perso-
 nam. Si primum, illud oppido per-
 fecit David, & religiosè impleuit; si
 secundum, id nobis est ad memoriã
 nauitèr reuocandum iniurias, quæ
 Prin-

Principem feriunt, ad Rempublicam pertinere, cuius cum ille caput extet, bona, malaue capitis, tanquàm in corpus, in publicum statũ redundant. Quocircà cum Semeius Regi suo sũma in calamitate, angustijsq; constituto, fugienti, egenti, vitæque, nedũm Regni, incerto per immanem, intolerabilemq; væcordiam maledictis, conuicijs, lapidibus insultasset, haud illi impunè tam nefarium scelus linquendum erat, quod ad Reipublicæ corruptionem pessimo patebat exẽplo. Iustè igitur, sapientèrque puniri Rex precepit, quod priuatus dissimulauerat, suamq; offensam non est persecutus, sed regni. Tametsi eò redeũdum existimem, vt animo retenta, condicio Dauidem ab omni periurij labe immunem præstiterit. Obijcis autem verba Dauidis ad Abisæũ vltioni inhiantem (*Precepit ei Dominus, 2. Reg. c. 16. vt malediceret David*) quòd si præceptum

ceptum Domini Semeius executus fuerat, nō igitur puniendus; qui enim D E O obtemperat, non est reus. Verūm duplici responsione argumētum refelli potest: Nam vel præceptū illud prò permissu est accipiendum, prout sæpe fit in diuinis scripturis; vel non cadit in personam Semeij, sed Davidis in sensu (quem dicunt) passivo, hoc est præcipisse Dominum, ut David conuicijs Semeij proscinderetur in suorum criminum pœnam, non autem ut Semeius proscinderet, qui, & peccauit, & D E O repugnat peccatum imperare. Nequē verò aliud quoquē memoriam fugit, quod tibi in primis acerbum, & inhumanum videtur, quo supremo vitæ momento cæteris hominibus composita cuncta esse solent ad ignoscendum, iniuriarumq; obliuiscendum, Davidem de pœnis, de ultionibus cogitare, præciperequē, ac Testamentum sanguinum

QVÆSTIO MULTIPLEX. 171

num condere. At in mentem reuo-
candum est, quod in suppositis supra
differui, antè CHRISTVM veteres,
quibus bona promittebantur terre-
stri è nota, & præmia, & pœnas fuis-
se solitos sensu metiri, atque ea co-
gitare, quæ sub manum, sub ocu-
lum cadunt. Quam ob causam cum
ad æterna, & abdita nequaquam re-
spicerent, quæ humi non apparerent,
nulla censebant. CHRISTVS au-
tèm, qui & vera bona ostendit, & ea
pollicitus in Cœlo est *diligentibus se*, *is. c. 64.*
que neque oculus vidit, neque auris au- *1. Ad*
diuit, neque in cor hominis ascenderunt. *Cor. c. 2*
& cruciatus inextinguibiles fontibus
comminari non destitit, ita suos ef-
finxit, vt ijs facile ignoscant, quos se-
cretiori DEI iudicio reſervari com-
pertum est. Quò illud spectat Apo-
stoli Pauli (*congeres carbones ignis su-* *Ad Ro.*
per caput eius) & proprio quidem cū *c. 12.*
lucro. Quæ futurarum, & occulta-
rum

rum cognitio rerum cum Dauidem
 haud sanè latuerit, vulgi tamèn erat
 habenda ratio, cuius scientia, vel vl-
 trà obtutum minimè pertinebat, vel
 remota illi pro inanibus habebantur.
 Quod si Ioab, & Semeius allatis ex
 rationibus plectendi erant, haud esse
 probi moris, atque è Republica vi-
 debatur, si abstrusæ sententiæ Numi-
 nis reseruarentur. Prætereà Dauidem
 nostrum non, vt Regem modò con-
 sidera, Philo mi, sed Regem patrem,
 qui longo filiorū numero natu ma-
 iorum Salomonem puerū DEI iussu
 prætulerat, suoque in solio sedere ius-
 serat. Itaque ipsius erat operam da-
 re, vt quam maximè tutus foret, at-
 que ab inimicis, suspectisq; capitibus
 vacuus. Hac in constitutione rerum
 Ioab recenti scelere tenebatur, quod
 ad perturbandum regni statum ma-
 gnoperè pertinebat. Ea cum Adonia
 imperandi auido consensio fuerat, &
 volun-

voluntate Regis, & oraculo Numinis
iuxtà neglectis. Semeius autem ho-
mo potens, ad Saulis sanguinem spe-
ctans, clientelis maximis subnixus,
quippe qui vniuersam tribum Benia-
mim tanquàm in potestate haberet,
quorum hominum ingentem nume-
rum ad reducendum Regem haud
minùs ostentans, quàm obsecutus,
secùm adduxerat. Quamobrèm &
ferere seditiones, & excitare tumultus,
& commouere turbas validus eò
rem trahere potuisset, vt Salomon
aperto bello peteretur, & non me-
diocre incommodum caperet. Con-
sulendum igitur noui Principis secu-
ritati, & damnatione eorum, quos ob
flagitia superesse nefas erat, cauendũ
diligentissimè, ne quid inferretur Rei-
publicæ detrimenti. Quod quidèm
erat imperata DEI facere, quẽ, vti
elegerat Salomonem, sic eum quo-
quẽ factum rectum esse voluisse pu-
tan-

2. Reg.
c. 19.

tandum est . Porro si Salomonis editum de non discedendo Hierosolymis Semeius minimè contempsisset, haud sanè video, qua ratione capitale supplicium non effugisset, cum præsertim Davidis mandatum sapientia Salomonis eiusdem circumscriptū definiretur. Verum enim verò magnum, & evidens argumentum est nefarii hominis prauitatis eò tanquā offendiculo vsum fuisse, quod illi ad securitatem fuerat. Et quādoquidem nequè huius, nequè Ioabi damnationem sacer Regū improbat liber, certum est, vt modò innui, diuino illam iudicio, & afflatu fuisse, neque clementiæ, & mansuetudinis optimi, & pijssimi Regis celebribus titulis obfuisse. Nam quis est, qui audeat dicere, quare hoc fecerit? *iudicia quip-*

2. Reg.
c. 16.

2. Reg.
c. 35.

pè DE I abyssus multa.

Ex ijs dubitationibus expediti, quæ ad sæuitiam, clementiamuè pertinent,

reli-

reliquum est, vt eas aggredi non dubitemus, quæ iniustitia, vel æquitate constant, & Amnonem, Sibamq; ad iudicium vocemus. De Siba igitur prius, vt Amnonis deindè causâ impensius scrutemur, & amoto ferui obijce, cum filio regis finem disputandi faciamus. Sibam dolo egisse, ac per maximam calumniam falsò detulisse apud Regem dominum suū in controuersiam vocari neutiquàm potest. Certum itè est ab Rege credulo spoliatum fuisse præcipiti iudicio inauditum Miphiboseethum, & cuncta Sibæ adiudicata, quæ domini fuerant. Quamobrèm comperta deindè facti veritate, ac probè cognito statu causæ, tùm Miphiboseetho sua restitui, tùm Sibam mulctari debuisse contendis. At velim, mi Philo, cogites, quo loco tunc essent res Davidis. Domo pulsus, regno eiectus, nudis pedibus per solitudines fugiens,

2. Reg.
c. 16. v.
19.

& sa-

& salutem quærens, omnium rerum inops, & precario hauriens ipsum aërem, ac Cœli lumen profectò erat. Primus illi, cum Absalomi sequerentur fortunam cæteri, occurrit Siba, mœrentemq; animum leuauit; primus commeatum copia subuenit, necnon alacritatis, ac spei haud leuè materiam præbuit. An minimum tibi beneficij videtur genus in tanta hominum, atque ipsius filij perfidia fidem præstare? an id Dauidi contemnendum erat, quo usquè ad necessitatem ultimam indigebat? Vti addere afflictionem afflicto, quod Semeij crimen fuit, deterrima est offensæ species, haud secùs officijs, auxilijsq; illis nihil addi potest dignitatis, & gratiæ, quæ in summa calamitate, & periculo spontè exhibentur. Equidè luculentior nobis magistrum, & auctorem, quàm CHRISTVM Dominum, neminem video. Latronem

CHRI-

Luc.

6.23.

CHRISTVS impurissimæ vitæ infamia laborantem, atque innumera-
bilia scelerum reum, quæ condi-
tio longè est seruii deterior, socium
tamen gloriæ sibi adsciuit, & ad Cœli
Regnū vocavit nulla oppidò, si quid
homini dandum est, potiore ex cau-
sa, quàm quod Latro positum in tor-
mentis, & ignominia Crucis inson-
tem Dominum confessus est, lauda-
uit, aduersùs blasphemias damnati
alterius defendit, ac Regē, & DEVM
asseruit. Tanti est adesse homini,
quem reliqui aut destituant, aut in-
sectentur, & humanarum calamitas
rerum præcipitem dederit. Itaque
Dauidi licuerit rigorem iustitiæ ab-
dicare tantispèr, ac pœnam calumniæ
debitam remittere homini, qui gra-
uissimo in casu suam vicem doluerat,
& opitulatus sedulò fuerat; neque ini-
quitatis notam proptereà subeat, qui
grati animi laudem meretur. Quod

si spoliauit bonis omnibus Miphibose-
 sethum, eoque postmodum audito,
 dimidiam dumtaxat partem restituit,
 in memoriam reuocandum est ius re-
 gium à nobis suprâ memoratû, quod
 ea tempestate usu receptum habeba-
 tur, cuius vi omnia Davidis arbitrio
 constabant. Quapropter quemadmo-
 dum Miphibosetho cuncta ea dono
 dare initio potuerat, sic eidem tunc
 reddere quicquid lubebat, potuisse
 censendum est. Eò magis accedente
 consensione quasi quadam Miphibo-
 sethi, qui non rem suam familiarem,
 sed gratiam Regis petebat, à quo tûm
 alebatur, tûm sciebat sibi eum neu-
 riquàm defuturum.

2. Reg.
e. 13.

Iam peruenimus ad filium Regis;
 quare haud procùl à portu absumus.
 Hic verò præmissorum à nobis de
 re Venerea in primis memores, qua-
 lis fuerit Amnonis libido videamus;
 & quidè m adolescentem nobilem,

cla-

clarum, principem, quo loco, quo & seculo non erant inter fratres penitus inaudita coniugia, amare sororē forma insignem adeo non est execrandum, ne excusationem vltro possit accipere. Obtutus frequens, consuetudo libera, vis sanguinis: magni hostes: vbi coniurant, quis resistat? Sed sororem virginem vi fœdasse, ac per meridiem domo expulisse non sine ingenti famæ iactura, id flagitiū fuisse pessimum iure contendis; nequē Dauidem à culpa liberas, qui iustus, & interdum cruentus in cæteros tantam filij turpitudinem dissimulauerit. At verò per nos satis explicatum esse reor, quid de pudore, seu corruptione fœminarum sentiret antiquitas, quæ parùm admodùm pensi habuit, si illud in fœmina citrà adulterij labem committeretur, quod ipsi proprium à natura tributū est. Quamobrem aut Dauid negligendum pu-

cauit probrum illud, quod nequē magnum vulgò habebatur, nequē ab alienis fuerat, sed intrā sanguinem steterat; aut aspectu deterritus languentis, & multa confecti macie filij, quē primogenitum vnicē diligebat, veritus est, ne si pœna quapiam fontem affecisset, siuē acri saltē obiurgatione perculisset, illius vitam in discrimen adduceret. Quæ ratio ad textus sensum propiùs videtur accedere. Quòd si postquàm conualuit adolescens, pater adhuc nihil succensuit, tu scis, Philo, & opinor experiris, quā facilē euanescant remedia eiusmodi, ubi primi illi animorum impetus deferbuerunt, cum ijs præsertim, quorum amor legibus imperat. Itaque nonnihil indulgentiorem fuisse Dauidem non abnuo; iniustum autem nunquam existimauerim appellandū, ob eam causam, quæ validis rationibus, vel ipsius naturæ fouetur, & nititur.

titur. Cæterùm haud fortasse temerè
 in mentem venit silentium etiam,
 dissimulationemq; huiusmodi à Nu-
 mine dimanasse. Nam cum David ob
 incontinentiam suam, & sanguinem
 fustum contrà fas plectendus foret, cõ-
 minatusq; illi fuisset per Prophetam,
 iustitiæ parens DEVS (*qui attingit* ^{2. Reg.}
à fine usque ad finem fortiter, & dispo- ^{c. 12.}
nit omnia suaviter, suscitabo malum de
domo tua) hominem etiàm hebetasse
 videri potest, ne gravissima prospe-
 ctaret incommoda, quæ indè breui
 secuta sunt, atque ità meritas pœnas
 vitaret. Et sanè par pari relatum est,
 & in quibus deliquit, in ijs percussus
 atrocius fuit. Pollutam Bethsabæam
 rependit corrupta Thamar, interfe-
 ctum Uriam Amnon priùs, deinde
 Absalom trucidati; pro alienis, & sub-
 ditis liberi: Vt palà sit acriter DEVM
 vlcisci pauperum sanguinem, si à po-
 tentioribus premantur, quod benè
 idem

idem ipse prophetauit, cum ait (Co-
 p/139 gnoui, quia faciet Dominus iudicium ino-
 pis, & vindictam pauperum) Ecce,
 ut in hoc quoque casu David noster
 vel ius, & fas minimè vulneravit, vel
 leuiter, atque adeò innocens vulne-
 ravit.

Hunc nostra disputatio finem ac-
 cipit; in qua si tibi, Philo egregie,
 vel mediocriter satisfecero, id ad na-
 turam rei erit, non ad meam doctri-
 nam, industriamque referendum; ne-
 què enim facultate polleo, quæ tanti
 sit. Satis mihi est tibi saltè viam
 præstruxisse, qua minore cum labore
 meliora substituas. Cæterum, & Elo-
 gio tuo tanti Herois lubens subscri-
 bo, & adiicio meum, breuissimum
 illud quidè, sed non minùs verù,
 quàm tuum, cuius compendium cæ-
 teri potest. In Dauide summam esse
 præclaræ indolis, & virtutis ideam,
 summū regnandi specimen enitère.

Vt

Vt affirmari iure possit Naturam ,
Artem, Gratiam hunc certatim præ
cæteris virum ornandum suscepisse,
quò eū statueret Principibus exem-
plar, quod navitèr imitentur.

Iam audisti, iā vidisti THADÆE,
præstantissime. Quid tibi in mentem
venerit, quid de vtroque sentias, cu-
riofius, atque avidius, quàm credi
possit, expectabo. De hominum in-
genio, de sententia, de dictione tuum
inquàm, iudicium expectabo. Nam
de Dauide tanto Viro, cuius appella-
ri, & esse filius D E V S voluit secū-
dum carnem, nihil temerè statuen-
dum censebis, & satis compertum
est mihi te ad Sophronij tesseram ac-
cessurum. Cæterum quicquid hoc est
officij mei, id erit apud te studiosis-
simæ voluntatis meæ monumentum
sempiternum.

Errata sic corrigito.

Pag. 13. ver. 22.	scripsiste	scripsisse.
73.	23. lumine	lumini.
80.	3. sine	scire.
128.	16. ducem	ducem.
154.	22. prudentiæ	prudentia
155.	22. illam	illum.
162.	15. crueretur	erueretur.

Tortoletti, Bartolommeo,

Rostra Sacra

Roma 1645

Hom. 1607 m#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10462452-5